

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra obchodu a cestovního ruchu

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Obchodní podnikání

**Vývoj reforem Společné zemědělské politiky EU
a jejich dopad na evropské zemědělství v kontextu
diskuse o změně SZP EU po roce 2013**

Vedoucí bakalářské práce

Ing. Kamil Pícha, Ph.D.

Autor

Dana Jahelková

2011

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Ekonomická fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Dana JAHELKOVÁ
Osobní číslo: E08062
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Obchodní podnikání
Název tématu: Vývoj reforem Společné zemědělské politiky EU a jejich dopad na evropské zemědělství v kontextu diskuse o změně SZP EU po roce 2013
Zadávací katedra: Katedra obchodu a cestovního ruchu

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem práce je zhodnotit předpokládaný dopad reforem SZP na evropské zemědělství a provést konfrontaci připravovaných změn s českým zemědělstvím.

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury
2. Shromáždění informací o současných návrzích reforem SZP
3. Výzkum u zemědělských podniků
4. Návrhy pro vyjednávání českých zástupců o reformě SZP

Rámcová osnova:

1. Úvod. 2. Literární rešerše. 3. Cíle a metody. 4. Výsledky. 5. Diskuse. 6. Závěr. 7. Seznam pramenů a použité literatury. 8. Přílohy.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **30 - 40 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Bečvářová, V. *Zemědělská politika*. Brno: MZLU, 2001.
Jirásek, L. *Agrární politika (vybrané kapitoly)*. Praha: ČZU, 1995.
Svatoš, M. a kol. *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*. Praha, 1999.
Časopis Veřejná správa

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Kamil Pícha, Ph.D.**
Katedra obchodu a cestovního ruchu
Konzultant bakalářské práce: **Ing. Martin Pýcha**
Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2010**
Termín odevzdání bakalářské práce: **16. dubna 2011**

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc., prof.h.c. 370 05 České Budějovice
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studená 13 (26)

Ing. Kamil Pícha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 8. března 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vývoj reforem Společné zemědělské politiky EU a jejich dopad na evropské zemědělství v kontextu diskuse o změně SZP EU po roce vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v plném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly, v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz. provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Táboře 27. srpna 2011

Dana Jahelková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce panu Ing. Kamilu Píchovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, jeho cenné rady a připomínky. Dále děkuji panu konzultantovi Ing. Martinu Pýchovi za odbornou pomoc a užitečné informace. Rovněž děkuji panu Ing. Pavlu Říhovi za ochotu a vstřícné jednání, za poskytnuté odborné materiály. V neposlední řadě děkuji všem zemědělským podnikům za poskytnuté informace nezbytné k vypracování praktické části bakalářské práce.

Obsah

1 ÚVOD	8
2 LITERÁRNÍ REŠERŠE	9
2. 1 Důvody vzniku společné zemědělské politiky EU	9
2. 2 Cíle a principy společné zemědělské politiky EU	9
2. 3 Institucionální předpoklady fungování SZP	10
2. 4 Nástroje a mechanismy SZP	11
2. 4. 1 Společné organizace trhů	11
2. 4. 2 Cenový mechanismus v rámci SZP	12
2. 4. 3 Financování společné zemědělské politiky EU	13
2. 5 Vývoj reforem společné zemědělské politiky EU	14
2. 5. 1 První fáze vývoje (1958-1992)	14
2. 5. 1. 1 Konference ve Stresse – vznik SZP (1958)	14
2. 5. 1. 2 COPA – COGECA (1958).....	15
2. 5. 1. 3 Dohoda o společných cenách (1964).....	15
2. 5. 1. 4 Mansholtův plán (1968).....	15
2. 5. 1. 5 Dohoda z Fontainebleau (1984).....	17
2. 5. 1. 6 Zelená kniha (1985).....	18
2. 5. 1. 7 Delorsův balík (1988)	18
2. 5. 1. 8 Důsledky první fáze vývoje	19
2. 5. 2 Druhá fáze vývoje (1992-2003).....	20
2. 5. 2. 1 MacSharryho reforma (1992)	20
2. 5. 2. 2 Agenda 2000 (1997)	21
2. 5. 2. 3 Důsledky druhé fáze vývoje	23
2. 5. 3 Třetí fáze vývoje (2003-současnost).....	23
2. 5. 3. 1 Fischlerova reforma (2003)	23
2. 5. 3. 2 Kontrola funkčnosti SZP – Health Check (2008).....	25
2. 5. 3. 3 Důsledky třetí fáze vývoje	26
2. 5. 4 Současná podoba společné zemědělské politiky	27

2. 6 Zemědělská politika České Republiky	27
2. 6. 1 Období před vstupem ČR do Evropské unie	28
2. 6. 2 Období po vstupu ČR do Evropské unie	30
2. 6. 3 Ekonomické, sociální a environmentální dopady	33
3 CÍLE A METODY	35
3. 1 Cíle práce	35
3. 2 Metody	35
4 VÝSLEDKY	37
4. 1 Jednání o budoucí reformě SZP po roce 2013	37
4. 2 Výsledky výzkumu u zemědělských podniků	49
4. 3 Návrhy pro vyjednávání českých zástupců o reformě SZP po roce 2013	58
5 ZÁVĚR	59
6 SUMMARY	61
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
8 SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	66
9 PŘÍLOHY	67

1 Úvod

Evropská integrace se oproti jiným vyznačuje mimořádnou koordinovaností v celé řadě činnostech, hloubka takové integrace je ve světové ekonomice nevídaná. S tím také souvisí i existence institutu společných politik, které se vyznačují společným řízením vývoje v příslušných oblastech. Od samého začátku integračního procesu v prostoru západní Evropy bylo jasné, že společné politiky budou vytvořeny ve třech sférách národních ekonomik, jež jsou klíčové pro běžný hospodářský vývoj a samozřejmě pro rozvoj integrace. Výběr těchto oblastí se váže na deklarované cíle v zakladatelské smlouvě – tj. Římské smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství (EHS), která vstoupila v platnost 1. ledna 1958. Touto smlouvou se členské státy zavázaly k vytvoření celní unie, jednotného prostoru pro zemědělskou výrobu a obchod, společného trhu. Jedná se hlavně o zahraničně obchodní politiku, společnou zemědělskou politiku, společnou dopravní politiku a část monetární politiky (Kučerová, 2007).

Velice významnou součástí hospodářské politiky Evropské unie (EU) je již zmiňovaná společná zemědělská politika (SZP). Jejím smyslem je regulovat pomocí souboru různých opatření a nástrojů integrovaný trh agrárních produktů EU a pozitivně ovlivňovat vývoj zemědělství členských států Unie (Keřkovský, 1999).

SZP EU je nejstarší a nejvíce integrovanou politikou v rámci všech společných politik. Současně však také platí, že je zdrojem složitých problémů, a to v souvislosti s konfliktními zájmy členských zemí na úseku financování, vnějších vztahů či regionální politiky (Svatoš, 1999).

Společná zemědělská politika je v současnosti rozdělena do dvou hlavních pilířů. Tyto pilíře rozdělují zemědělské výdaje na klasické dotace pro zemědělce (přímé platby, tržní opatření) v prvním pilíři a výdaje na rozvoj venkova v pilíři druhém (Fajmon, 2010).

2 Literární rešerše

2. 1 Důvody vzniku společné zemědělské politiky EU

Pravděpodobně nejvýraznějším argumentem pro přenesení kompetencí jednotlivých vlád na komunitární orgány bylo úsilí o dosažení soběstačnosti v zemědělské produkci. Jestliže byla Evropa během třiceti let dvakrát konfrontována s rozsáhlým válečným konfliktem a musela řešit problémy spojené se zásobováním základními potravinami, pak vůle ke společnému řízení je vcelku logická. Jedná se tedy o aspekt strategicko-politický.

Důvodem byly mimo jiné také specifické zájmy Francie, jež vyvíjela silný tlak na zahrnutí agrární oblasti pod společné politiky, jelikož především pro Francii je zemědělský sektor tradičním. Nelze však ani zastírat francouzskou snahu kompenzovat silné postavení Německa v průmyslovém sektoru a obchodu s průmyslovými výrobky. Neméně významným důvodem vzniku SZP bylo zabezpečení cenové stability zemědělského zboží a surovin, která je základem pro makroekonomickou stabilitu celého národního hospodářství.

Jistá forma cenové regulace agrární produkce slouží jako nástroj důchodové politiky vůči farmářům, neboť jejich důchody jsou rozhodující měrou odvislé od výdělků na trzích produktů. Právě stabilizace důchodů farmářů je nezbytnou podmínkou rovnoměrného osídlení venkova, kdy podpora zemědělství brání nadměrné urbanizaci.

V průběhu 90. let jsou pak zdůrazňovány krajinné funkce venkova a s tím i podmínky pro rozvoj nezemědělské činnosti na venkově.

V druhé polovině 20. století se cíl komunitární agrární politiky zaměřil na vyrovnání reálných důchodů farmářů, a to vzhledem k diferencím životního standardu mezi městem a venkovem (Kučerová, 2007).

2. 2 Cíle a principy společné zemědělské politiky EU

Cíle společné zemědělské politiky jsou definovány v článku 39 Římské smlouvy takto:

- a) zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním

racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly;

- b) zajistit tak odpovídající životní úroveň zemědělského obyvatelstva, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob zaměstnaných v zemědělství;
- c) stabilizovat trhy;
- d) zajistit plynulé zásobování;
- e) zajistit spotřebitelům dodávky za rozumné ceny (Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, 1957).

Javůrková tyto cíle doplňuje ještě o tři základní principy, na nichž je založen celý mechanismus společné zemědělské politiky a to:

- vytvoření jednotného trhu zemědělských výrobků, který umožňuje volný pohyb zboží mezi členskými zeměmi bez jakýchkoli celních, administrativních či jiných překážek;
- preference společenství vůči třetím zemím, která předpokládá vytvoření jakéhosi ochranného pásma kolem území Evropského společenství (ES) proti vnější konkurenci - v praxi to znamená ochranu společného trhu proti levnějším dovozům a podporu vývozu zemědělských výrobků na mezinárodní trhy mimo území ES;
- vzájemná finanční odpovědnost, která znamená, že finanční fondy potřebné pro realizaci společné zemědělské politiky jsou zajišťovány všemi zeměmi a rozdělovány mezi ně vzájemnou dohodou – tzn. výdaje na realizaci SZP jsou hrazeny společně – z rozpočtu EU (Javůrková, 1990).

Tyto principy SZP přijaté v samých začátcích EHS jsou aplikovány v mírných modifikacích dodnes, přestože SZP prošla v průběhu svého vývoje řadou závažných reforem (Fojtíková, Lebiezík, 2008).

2. 3 Institucionální předpoklady fungování SZP

Zemědělská politika je dnes jednou z mála oblastí v EU nesoucí název „společná“. Tento přívlastek vyjadřuje tu skutečnost, že členské státy Unie delegovaly převážnou

část svých kompetencí v oblasti zemědělství na orgány a instituce Společenství – v tomto případě zejména na Radu EU a Evropskou komisi, které na základě jednotných pravidel a norem regulují společný zemědělský trh a současně vytvářejí opatření k ochraně zemědělských výrobců před zahraniční konkurencí. Členské státy v rámci sdílené kompetence mohou vydávat legislativu týkající se zemědělství, rybolovu a některých dalších oblastí pouze za předpokladu, že již tak neučinily orgány EU. „Společné“ je také financování opatření přijatých v rámci SZP, kde národní zdroje představují pouze doplňkový zdroj (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

2. 4 Nástroje a mechanismy SZP

Celkově můžeme SZP charakterizovat jako trh zemědělských produktů, který je regulován jednotně na úrovni celé EU, kde se však používané metody i nástroje pro jednotlivé skupiny výrobků odlišují. Zemědělský trh je značně diferencován a segmentován a jednotná politika se uplatňuje v rámci jednotlivých zbožových skupin, které představují víceméně izolovaný trh se zvláštním režimem regulace. Regulace zemědělského sektoru v EU je zajišťována prostřednictvím těchto mechanismů:

- společné organizace trhů;
 - jednotná pravidla pro dovoz zemědělských výrobků ze třetích zemí;
 - opatření podporující strukturální změny v zemědělství
- (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

2. 4. 1 Společné organizace trhů

Pojem Společné organizace trhů se objevuje již v Římské smlouvě z roku 1957. Obsahem těchto organizací jsou veškerá opatření potřebná k dosažení již zmiňovaných cílů stanovených v článku 39 této smlouvy. Jedná se zejména o regulaci cen, subvencování odbytu různých produktů, skladovací a překlenovací opatření a společné mechanismy pro stabilizaci dovozu nebo vývozu (Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, 1957). Existovalo celkem 21 těchto tržních řádů, které zahrnovaly asi 95 % zemědělské produkce EU (Kučerová, 2007). Od roku 2008 ovlivňuje organizaci komoditních trhů v EU zavedení jednotné Společné organizace

zemědělských trhů (Common Market Organisation, CMO), která nahradila dosavadní existenci 21 oddělených tržních řádů pro jednotlivé komodity. Sjednocení tržní organizace s sebou přineslo určité snížení počtu platných legislativních předpisů a také nahrazení oddělených řídicích výborů pro regulaci trhů s jednotlivými komoditami jediným Řídicím výborem pro společnou organizaci zemědělských trhů (Fajmon, 2010).

2. 4. 2 Cenový mechanismus v rámci SZP

Celkově můžeme ceny, které jsou aplikovány na společném zemědělském trhu EU rozdělit do dvou skupin:

- ceny zemědělské produkce, která má svůj původ v zemích EU (cílové a intervenční ceny);
- ceny zemědělské produkce, která je dovážena ze třetích zemí (prahové ceny), (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

Fajmon (2010) podává následující přehled používaných cen:

- cílová cena (cena, za kterou je daná komodita prodávána na vnitřním trhu ES);
- minimální či intervenční cena (cena, kterou má garantována zemědělec; v případě nízké poptávky Společenství garantuje, že za ni produkci od zemědělce vykoupí);
- prahová cena (minimální cena, za kterou lze dovést konkurenční výrobek zvnějšku do ES v důsledku vysokých dovozních cel na zemědělské výrobky). Rozdíl mezi světovou a prahovou cenou byl v minulosti označován jako dovozní dávka. Na konci Uruguayského kola jednání GATT (General Agreement on Tariffs and Trade, Všeobecná dohoda o clech a obchodu) byly však tyto dovozní dávky s účinností od roku 1995 nahrazeny specifickými cly, která jsou ročně aktualizována. EU používá k ochraně vnitřního trhu kromě výše uvedených tarifních nástrojů také celou řadu tzv. netarifních nebo smluvních nástrojů, pomocí nichž umožňuje nebo naopak zabraňuje vstupu dováženého zboží ze třetích zemí na jednotný vnitřní trh Unie (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

2. 4. 3 Financování společné zemědělské politiky EU

Rozhodující dohoda týkající se způsobu financování SZP byla učiněná již na konferenci ve Strese. Jednalo se o rozhodnutí, že na nákladech SZP se budou podílet všechny země EHS a nikoliv pouze zemědělsky orientované státy, tzn. že SZP bude financována ze zdrojů evropského rozpočtu (Fiala, Pitrová, 2005).

K tomuto účelu byl v roce 1962 vytvořen zvláštní fond – Evropský zemědělský záruční a orientační fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, EAGGF), jehož prostřednictvím měla být podněcována zemědělská výroba, zajištěna podpora cen a zemědělcům měly být garantovány stabilní příjmy. V pozdějších letech měl fond rovněž přispívat k podpoře restrukturalizace zemědělství v EU. Prostředky do EAGGF plynuly z variabilních poplatků, daní z cukru a glukózy a odvodů zemědělců za spoluodpovědnost. Výdajová část fondu byla od roku 1964 tvořena dvěma sekcemi:

- záruční sekce – pokrývala cca 90 % výdajů na SZP, prostředky z této sekce měly sloužit k úhradě intervenčních opatření, vývozních subvencí, k úhradě přímých plateb atd.;
- orientační sekce – financovala dlouhodobé strukturální změny v zemědělství, prostředky byly vynakládány na modernizaci zemědělství a přestavbu venkova, na podporu zpracování a odbytu zemědělských výrobků atd.

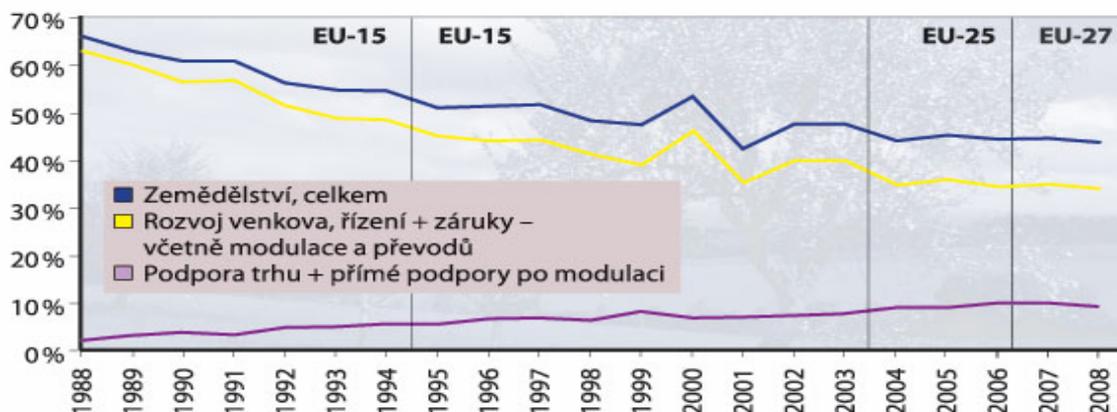
Financování SZP z tohoto fondu bylo realizováno od roku 1970 až do roku 2006.

Od roku 2007 probíhá financování SZP prostřednictvím dvou nově vytvořených fondů:

- Evropský zemědělský záruční fond (European Agricultural Guarantee Fund, EAGF);
- Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD), (Fojtíková, Lebiezík, 2008).

Jak již bylo uvedeno, zemědělské fondy jsou významnou výdajovou položkou unijního rozpočtu. Jak je vidět z následujícího grafu, od 80. let se vlády členských zemí EU snaží postupně snižovat výdaje na SZP a tento klesající trend se projevuje i v současnosti, kdy se výdaje na SZP podílejí méně než polovinou na celkových výdajích unijního rozpočtu – kolem 43 % (53 mld. eur), tj. 0,4 % HDP EU (Fojtíková, Lebiezík, 2008).

Graf 1: Zemědělství jako procento celkového rozpočtu EU

Zdroj: Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova.

2. 5 Vývoj reforem společné zemědělské politiky EU

Ačkoliv prošel agrární sektor bouřlivým vývojem, a to nejen v Evropě, ale na celém světě, společná zemědělská politika se měnila spíše pozvolna, resp. vyvíjela se cestou rozšiřování souboru nástrojů (Kučerová, 2007).

2. 5. 1 První fáze vývoje (1958-1992)

Toto období je charakteristické především formováním společných názorů na potřeby zemědělského sektoru a formulováním prvních společných postupů (Kučerová, 2007).

2. 5. 1. 1 Konference ve Stresse – vznik SZP (1958)

Rozhodnutí o společném řízení agrárního sektoru bylo obsaženo již v podpisované Římské smlouvě o založení EHS z roku 1957, ale základy společné zemědělské politiky byly vypracovány až v červenci 1958 na konferenci ve Stresse (Kučerová, 2007). Hlavním úkolem konference bylo vypracování přesných zásad a mechanismů SZP na základě rámce daného Smlouvou o EHS, včetně komplexní analýzy potřeb evropského zemědělství. Členské země Společenství, v nichž dosud existovaly odlišné systémy udělování zemědělských podpor, zde rozhodly o stanovení hlavního regulačního nástroje společného trhu, kterým se staly ceny. Kromě dohody o cenách

byly ve Strese stanoveny již zmiňované tři základní principy SZP – princip jednoty trhu, preference domácí produkce a princip finanční solidarity (Fiala, Pitrová, 2005).

2. 5. 1. 2 COPA – COGECA (1958)

Za připomenutí stojí také vznik organizace COPA (Committee of Professional Agricultural Organisations, Sdružení profesních zemědělských organizací) v roce 1958. Tato zájmová organizace reprezentuje jak obecné, tak specifické zájmy zemědělců Evropské unie. O rok později, dne 24. září 1959, zemědělská družstva ES vytvořila jejich evropskou zastřešující organizaci COGECA (General Confederation of Agricultural Cooperatives, Generální konfederace zemědělských družstev). V roce 1962 se sekretariát COGECA spojil s COPA a spolu vytvořili jednu z nejsilnějších nevládních organizací na úrovni EU, která dnes sdružuje celkem 76 zemědělských organizací ze všech členských států (History & Objectives. www.copa-cogeca.be).

2. 5. 1. 3 Dohoda o společných cenách (1964)

V lednu 1964 byla uzavřena dohoda o společných cenách. V platnost vstoupila až v polovině roku 1967, a to z toho důvodu, že se Francie nechtěla tak rychle a snadno vzdát autonomie v rozhodování a podpoře svých farmářů. Nakonec se společné ceny uplatňovaly jen krátkodobě, jelikož od října 1969 se praxe vrátila k předchozímu modelu. Hlavní příčinou byly měnové výkyvy a rozdíly v měnovém vývoji členských států, které se logicky promítaly do diferencovaných cen (Kučerová, 2007).

2. 5. 1. 4 Mansholtův plán (1968)

V druhé polovině 60. let se západoevropské státy začaly potýkat s problémem nadprodukce některých zemědělských komodit. Z tehdejšího pohledu byla společná zemědělská politika úspěšná, neboť splnila své zásadní úlohy – napomohla rychleji dosáhnout soběstačnosti v základních potravinách a chránila své domácí farmáře před nežádoucí konkurencí (Kučerová, 2007). Jelikož však byly tyto zásady SZP a na ně navazující opatření vzniklá v 60. letech tehdejší Komisí navrženy pouze jako výchozí body a nikoliv jako konečný model evropského zemědělství, předpokládalo se,

že po úvodních letech, kdy bude dostatečně zajištěna produkce a dojde ke stabilizaci venkova, projde SZP kompletní restrukturalizací (Fiala, Pitrová, 2005).

Proto také byla Komise v roce 1967 Radou pověřena, aby byla provedena zevrubná analýza agrárního sektoru ES a byly navrženy kroky vedoucí k potřebným změnám (Kučerová, 2007). Komise předložila první návrhy na modifikaci SZP 19. prosince 1968. Výsledkem práce Komise, resp. jejího komisaře pro zemědělství Sicco Mansholta, byl dokument se souhrnným názvem Zemědělství 1980 (Fiala, Pitrová, 2005).

Tento reformní program, který byl obecně označován jako tzv. Mansholtův plán, navrhoval radikální snižování pracovních sil v zemědělství – do deseti let na 50 % tehdejšího stavu, součástí měla být také úprava podmínek pro farmáře v bezprostředně předpenzijním období a redukce zemědělsky využívaných pozemků. V rovině cenové politiky připravil Mansholtův tým některé institucionální kategorie ceny v zemědělství, včetně přímých podpor, což měl být nástroj regulující dosavadní cenový růst. Primárně byl tento plán zaměřen na podporu rodinných farem (Kučerová, 2007).

Komise tento plán vypracovala s cílem vyvolat širší diskusi o budoucnosti evropského zemědělství, které by se účastnily jak Rada a Shromáždění (dnešní Evropský parlament), tak i příslušné zájmové skupiny. Právě tyto zájmové skupiny však okamžitě negativně reagovaly na jeho předložení. Usilovaly totiž o faktické zachování stávající úrovně zemědělských příjmů a nebyly ochotné přistoupit k jejich budoucímu snížení. Komise zůstala ve svém úsilí o prosazení reformy zcela osamocena, a nezískala podporu ani Rady, která byla také svázána působením zájmových svazů. Státy taktéž v obavě před tlakem zájmových svazů podporovaly udržení tehdejšího stavu a preferovaly krátkodobý zisk a stabilitu v zemědělském sektoru před hlubší dlouhodobou strukturální změnou. Jedním z podstatných důvodů negativního postoje členských států byl však dlouhodobý výhled zemědělské reformy, který politickým reprezentacím nenabízel dostatečný prostor pro brzkou prezentaci výsledků, které by jim pomohly reformní kroky politicky obhájit (Fiala, Pitrová, 2005).

Diskuze o reformě SZP a neschopnost Společenství přistoupit k její realizaci, získala novou dimenzi v souvislosti s prvním rozšířením, kdy do Společenství vstoupila

Velká Británie, Irsko a Dánsko. Ačkoliv mělo Společenství po summitu v Haagu v roce 1969 stanoveny jiné programové priority, stala se reforma SZP opět velmi diskutovaným tématem. Důvodem byl hlavně fakt, že Velká Británie, která byla vůdčí zemí prvního rozšíření, uplatňovala naprosto odlišný způsob podpory zemědělství. Členství ve Společenství navíc pro Velkou Británii představovalo hrozbu, že bude muset přispívat vysokými podíly do rozpočtu a současně, že vzrostou doposud nízké ceny potravin na britském trhu. Proto se Velká Británie přidala na stranu odpůrců SZP, kam vedle Komise patřily také vlády států, které přispívaly do rozpočtu nejvýznamnější měrou, a které současně nemohly odpovídajícím způsobem prosazovat reformu kvůli působení zájmových skupin (Fiala, Pitrová, 2005).

Mansholtův plán na reformu zemědělství byl odmítnut. Nicméně spolu s rozhodnutím o prvním rozšíření ES bylo jasné, že reforma společné zemědělské politiky bude nutná a po rozšíření by nemusela být prosaditelná. Rada ministrů se tak začala znovu zabývat reformními návrhy, které v roce 1972 vyústily ve vydání tří směrnic, vedoucích k dílčím strukturálním reformám. Jejich obsahem bylo navýšení přímých podpor farmářům a růst nákladů na restrukturalizaci a modernizaci, třetí direktiva byla zaměřena na poradenské služby (Kučerová, 2007).

2. 5. 1. 5 Dohoda z Fontainebleau (1984)

Začátkem osmdesátých let vzrostla opět potřeba zasáhnout do chodu SZP, a to především vzhledem k dalšímu plánovanému rozšíření Společenství. Skutečnost, že se novými členy Společenství měly stát země s významným zemědělským sektorem, vyvinula tlak na řešení požadavků Británie a současně na zajištění rozpočtové stability, bez níž by nebylo schopné zrealizovat rozšíření (Fiala, Pitrová, 2005). Stále se zvyšující objem zemědělských plateb se promítl do neúnosně vysokého podílu na výdajích společného rozpočtu, kdy se náklady na SZP v roce 1980 vyšplhaly až na 70 % rozpočtu (Kučerová, 2007). V důsledku všech těchto faktorů bylo na summitu ve Fontainebleau, konaném 25. – 26. června 1984, přijato určité řešení. Dohoda z Fontainebleau na jedné straně předpokládala zvýšení příjmové části rozpočtu ES a redukci výdajů na SZP, na druhé straně uspokojovala požadavek Velké Británie

na návrat určitého podílu finančních příspěvků. Současně s tímto krokem přijala Rada ministrů zemědělství nižší garantované ceny a stanovila první pravidla pro spoluodpovědnost za nadprodukcí. Jednalo se hlavně o kvóty na mléko, které začaly být uplatňovány již od následujícího roku. Zavedením těchto kvót se sice podařilo stabilizovat výrobu mléka, ale hlavní problém se objevil na trhu s obilninami. Světové ceny začaly prudce klesat a Společenství tak muselo adekvátně navýšit prostředky určené k vývozu nadprodukce (Fiala, Pitrová, 2005).

2. 5. 1. 6 Zelená kniha (1985)

S ohledem na pokračující strukturální změny v následujících letech však problémy v sektoru zemědělství přetrvávaly. Nabídka a poptávka po zemědělských výrobcích zůstávaly stále v nerovnováze, v důsledku čehož vznikaly další rostoucí přebytky. Další pokus o reformu SZP byl uskutečněn v 80. letech 20. století, kdy Evropská komise vydala Zelenou knihu nazvanou Perspektivy pro Společnou zemědělskou politiku (Fojtíková, Lebieczik, 2008). V tomto dokumentu, publikovaném 18. prosince 1985, se Komise snažila prohloubit rovnováhu mezi výdaji a příjmy evropského rozpočtu pomocí návrhu omezení produkce vybraných zemědělských položek. Tyto návrhy se však nepodařilo realizovat a náklady SZP se v průběhu let 1985-1987 začaly opět zvyšovat, a to rychlostí až 18 % za rok. Předpoklad, že nově navýšené příjmy rozpočtu budou stačit na financování SZP však selhal a následný prudký pokles světových cen pšenice způsobil krizový stav evropského zemědělství. Společenství se proto snažilo v následujících letech aplikovat restriktivní cenovou politiku, která ovšem sama o sobě nemohla zastavit růst produkce (Fiala, Pitrová, 2005).

2. 5. 1. 7 Delorsův balík (1988)

V roce 1988 dosáhlo Společenství díky vysokým nákladům na zemědělství maximální rozpočtové zátěže a dostalo se na hranici finančního kolapsu. Jedinou možností jak tuto situaci řešit bylo další omezování nákladů na zemědělství a současně zvyšování příjmové části rozpočtu. Evropská rada proto na mimořádném summitu v Bruselu ve dnech 11. – 13. února 1988 přijala plán komplexní revize financování, který byl

označován jako „Delorsův balík I“. Z hlediska zemědělství se jednalo o dohodu o dalším snižování garantovaných cen a současně o přijetí kvót, které měly čelit další nadprodukcí. Součástí dohody bylo také omezení růstu výdajů na zemědělství, které do budoucna neměly překročit hranici 74 % hodnoty meziročního nárůstu HNP Společenství. Dalším průvodním opatřením bylo předložení prvních návrhů na zvýšení efektivity a kvality výroby, která zůstávala do této doby, pokud jde o pozornost Společenství, pozadu za kvantitativními aspekty zemědělské produkce. V návaznosti na Delorsův balík I byly učiněny také jisté kroky, které směřovaly proti rozšiřování výroby, jako bylo např. nevyužívání určité půdy pro zemědělskou produkci výměnou za finanční kompenzace nebo schválení sociálních programů (např. snižování hranice pro odchod do důchodu). Delorsův balík I spolu s navazujícími opatřeními pomohl v letech 1988-1989 snížit náklady na SZP o 5 %. Tento pozitivní vývoj byl ale pouze dočasný, jelikož došlo opět k poklesu cen zemědělských plodin na světových trzích a Společenství bylo znovu nuceno přistoupit k vyšším dotacím vývozu, což vedlo opět k dalším finančním obtížím (Fiala, Pitrová, 2005).

Za zmínku rovněž stojí směrnice o zvýhodnění farmářů hospodařících v horských oblastech, která vstoupila v platnost v roce 1987. V letech 1986-1994 probíhalo poslední kolo negociací GATT, jež se mimo jiné zabývalo i požadavky na liberalizaci obchodu se zemědělskými plodinami (Kučerová, 2007).

2. 5. 1. 8 Důsledky první fáze vývoje

Kučerová ve své publikaci o Hospodářských politikách EU zdůrazňuje tyto důsledky, které podle ní přinesla tato fáze vývoje SZP:

- zvyšoval se objem nadprodukce, neboť systém garantovaných cen farmáře stimuloval k vyšší produkci, která však byla následně vykupována za intervenční ceny – jinými slovy nástroje zemědělské politiky vedly k neefektivnosti;
- rozevíraly se pomyslné cenové nůžky mezi světovými cenami a podstatně vyššími cenami v rámci EU, čímž se neefektivnost evropského zemědělství prohlubovala ještě více;

- zároveň tím rostly nároky na financování agrárního sektoru, což však díky principu finanční solidarity postihuje všechny členské státy EU;
- silný protekcionismus EU vedl k tzv. obchodním válkám – např. „kuřecí válka“ s USA v roce 1963, causa exportu tapioky v roce 1982 s ASEAN (Sdružení národů jihovýchodní Asie), banánová válka s USA v roce 1998, ocelová válka s USA v roce 2003 atd.;
- pozitivem mohou být výsledky negociací v rámci GATT především Uruguayské kolo (Kučerová, 2007).

2. 5. 2 Druhá fáze vývoje (1992-2003)

2. 5. 2. 1 MacSharryho reforma (1992)

Na začátku 90. let se změnily předpoklady o finančních nárocích a SZP se opět stala problémem Společenství. Navíc se začal stupňovat spor mezi Společenstvím, GATT a USA. Světoví exportéři požadovali po Společenství snížení vývozních subvencí a ukončení dumpingu na světových trzích. Obchodní konflikty sice vytvářely na Společenství určitý tlak, ale samy osobě se nestaly impulsem k přijetí konečného závazku. Tím byl nekompromisní postoj USA, které se cítily poškozené gradací napětí na světových trzích a byly odhodlány dosáhnout dohody se Společenstvím (v listopadu 1992 byla mezi USA a ES uzavřena tzv. Dohoda z Blair House). Komise využila jednání s USA k vypracování dvou materiálů podporujících potřebu zemědělské reformy. Pro oba tyto dokumenty, tedy analýzu s názvem Rozvoj a budoucnost SZP a její pokračování, projednávané Radou v květnu 1992, se ustálilo označení tzv. MacSharryho reforma, podle irského komisaře pro zemědělství Raye MacSharryho.

Výchozím bodem této reformy byla revize cílů SZP a prověření, zda jsou finanční prostředky určené na zemědělství vynakládány efektivně. Zpráva v první řadě konstatovala, že původní cíl stimulovat zemědělskou produkci byl již jednoznačně splněn, a že nyní je naopak třeba přistoupit ke zvyšování její kvality. Pokud jde však o úkol stabilizovat příjmy zemědělské komunity a zlepšit podmínky života na venkově, nedalo se podle Komise hovořit o úspěchu. MacSharryho zpráva v této souvislosti

zdůraznila, že finanční prostředky SZP jsou vydávány neadekvátně, protože až 80 % těchto prostředků plyne do rukou 20 % zemědělců, tedy k velkým producentům. Jako zcela nedostatečné bylo hodnoceno také působení SZP na životní prostředí a stabilitu krajiny. Komplexně tedy bylo dosavadní vynakládání finančních prostředků hodnoceno jako neefektivní (Fiala, Pitrová, 2005).

MacSharryho reforma sebou přinesla první průlomové změny v SZP. Opatření směřovala k podstatnému snížení přímé cenové podpory (pokles intervenčních cen), aby se zemědělská produkce EU stala postupně konkurenceschopnou na světových trzích. Změny se dotkly zhruba tří čtvrtin zemědělské produkce, přičemž ceny obilovin se měly během let snížit o 29 %, očekáván byl i pokles cen krmiv, cen hovězího, vepřového a drůbežího masa a másla. Snížení intervenčních cen mělo být zemědělcům kompenzováno přímými platbami, které byly podmíněny uváděním půdy do klidu (tzv. úhorování). Návrhy obsahovaly i snižování výrobních kvót u mléčných výrobků, využívání půdy pro jiné než zemědělské účely (zalesňování, agroturistika apod.) a podporován byl také odchod starších zemědělců do předčasného důchodu (Fojtíková, Lebieczik, 2008). MacSharryho reforma se také zaměřila na otázku zabývající se životním prostředím, kde došlo k zavedení systému plateb pro zemědělce hospodařící předepsaným způsobem šetrným k životnímu prostředí (Bečvářová, 2001).

MacSharryho reforma byla všeobecně považována za úspěšnou. Hlavní principy SZP zůstaly zachovány, finanční náročnost SZP se však nepodařilo snížit. Hlavní změnu, kterou MacSharryho reforma přinesla, byl podle Fojtíkové přechod plošně vyplácené podpory na přímé platby (Fojtíková, Lebieczik, 2008). Bečvářová také zmiňuje fakt, že tato reforma ustoupila od původního záměru podporovat zemědělskou výrobu jako jediný prostředek zachování ekonomiky venkovských oblastí. Uznala význam řízení zásob pro omezování rozpočtových výdajů a současně také začala klást důraz na zachování životního prostředí (Bečvářová, 2001).

2. 5. 2. 2 Agenda 2000 (1997)

SZP se v následujících letech ocitla pod vlivem nových událostí jak ve světové ekonomice, tak v samotné EU, kde se začala rozvíjet obchodní a hospodářská

spolupráce se zeměmi střední a východní Evropy. S ohledem na jejich postupné začleňování do EU docházelo k rozpočtovým omezením v souvislosti s přechodem na společnou měnu Euro apod. (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

V roce 1997 Evropská komise navrhla reformu SZP v rámci dokumentu nazvaném Agenda 2000, který zohledňoval výše uvedené faktory. Návrhy měly být promítnuty v nové finanční perspektivě na léta 2000-2006. Komise původně navrhovala, aby výdaje na SZP byly v tomto období zmrazeny na úrovni roku 1999, tj. 40,5 mld. eur. Vzhledem k odporu některých členských zemí byl tento horní limit o něco navýšen, ale výdaje na SZP neměly převyšovat částku 42,5 mld. eur. Definitivní verze reformy SZP byla přijata na zasedání Evropské rady v Berlíně v roce 1999.

Fojtíková uvádí tato dílčí opatření reformy:

- snížení cenových podpor u obilovin (o 15 %), hovězího masa (o 20 %) a od roku 2005 také u mléka (o 15 %) s cílem zajistit konkurenceschopnost evropského zemědělství i bez výrazného subvencování;
- zajištění slušné životní úrovně zemědělců, kdy příspěvky k jejich příjmům nejsou vázány na objem produkce;
- podpora tržní orientace zemědělců s dopadem na účast EU v mezinárodním obchodě se zemědělskou produkcí;
- větší důraz kladen na nezávadnost a kvalitu potravin, čímž se zohledňuje zájem spotřebitelů na zvýšenou ochranu životního prostředí a na zacházení se zvířaty (animal welfare);
- začlenění ekologických cílů do SZP;
- péče o rozvoj venkova s cílem zachovat evropské kulturní dědictví.

Podle Fojtíkové bylo nejzávažnější změnou, kterou přinesla tato reforma, přenesení těžiště SZP k neekonomickým aspektům, jako je nezávadnost potravin a jejich kvalita, ochrana přírody, rozvoj venkovských oblastí či zacházení se zvířaty (Fojtíková, Lebieczik, 2008). Pitrová připomíná také výzvu Komise, která v tomto dokumentu vyzvala ke zjednodušení zemědělské legislativy, která by učinila celý sektor transparentnějším a zlepšila orientaci zemědělců v této problematice. V dokumentu byl také potvrzen úmysl členských států nepřijímat rozhodnutí týkající se SZP bez ohledu

na další související faktory, ale naopak vytvářet stále pevnější propojení mezi jednotlivými politikami. Námětem pro další rozvoj SZP byl návrh na vytvoření pomyslného samostatného „pilíře“ v rámci této společné politiky, kterým by měl být právě rozvoj venkova podporovaný v rámci regionální politiky (Fiala, Pitrová, 2005).

Požadavky Agendy 2000 však nakonec nebyly dosaženy z mnoha důvodů, jako je např. pomalejší snížení cen u obilí, mléka, hovězího masa. Jediným hmatatelným výsledkem byla podle Kučerové dohoda o snížení podílu zemědělských výdajů ze 44,5 % na 38,8 % v roce 2006 (Kučerová, 2007).

2. 5. 2. 3 Důsledky druhé fáze vývoje

Kučerová shrnuje ve své publikaci tyto důsledky druhé fáze vývoje SZP:

- reforma vedla na jedné straně k růstu kompenzačních plateb, to však vedlo k poklesu podílu cenových intervencí a podpor;
- problémem je, že valná část kompenzací jde do rukou nejbohatších zemědělců či vlastníků půdy – ve Velké Británii např. kompenzace členům královské rodiny, obecně 80 % kompenzací jde do rukou jen 20 % zemědělců;
- díky této reformě došlo k určitému zatížení životního prostředí, což je přímá kontradikce cílů;
- přes evidentní nedostatečnost v plnění cílů je jasné, že před EU stojí nutnost eliminace nežádoucích výdajů (Kučerová, 2007).

2. 5. 3 Třetí fáze vývoje (2003-současnost)

2. 5. 3. 1 Fischlerova reforma (2003)

V roce 2003, ještě před očekávaným rozšířením EU o deset nových členských států, byl zhodnocen průběh reformy z roku 1999 a byla navržena její další úprava. Tuto úpravu vypracoval tým komisaře pro zemědělství Franze Fischlera a zahrnovala následující opatření:

- „Decoupling“, tj. oddělení plateb od produkce na farmě zavedením jednotné platby na farmu (Single Payment Scheme, SPS). Místo několika plateb získává zemědělec jen jednu platbu. Platba se vztahuje na takové komodity, jako jsou obiloviny, olejniny, len a konopí, luskoviny a další.
- Nové členské státy EU mohou v prvních letech hospodaření po vstupu do Unie využít zjednodušený postup, tj. systém jednotné platby na plochu (Single Area Payment Scheme, SAPS) a teprve v následujících letech začít uplatňovat SPS. Cílem zavedení SPS v rámci celé, sjednocené Unie je snížit objem produkce, která byla v přímé vazbě na dotace zbytečně vysoká.
- „Cross-compliance“ (C/C), tzn., že platby jsou závislé na splnění určitých standardů a nikoli na objemu produkce. Bylo zavedeno celkem 19 legislativních předpisů, jako jsou ochrana životního prostředí, nezávadnost a kvalita potravin, udržování půdy v dobrém stavu, vhodné zacházení se zvířaty apod. Při porušení těchto standardů může být farmářům udělena pokuta. Zemědělská půda, na níž se vztahují pravidla C/C, nesmí být použita pro pěstování trvalých kultur, dále k produkci ovoce a zeleniny, a to včetně brambor.
- „Systém povinné modulace“ a zvětšení objemu finančních prostředků určených na rozvoj venkova. Reforma v této oblasti stanoví, že počínaje rokem 2005 dojde každoročně k přesunu části přímých plateb do fondů určených na rozvoj venkova.
- Zavedení poradenského systému, tzv. „auditů farem“, kdy členské státy musí od roku 2007 nabídnout farmářům dobrovolný poradenský systém, neboli audit farem. Toto opatření se týká pouze těch farmářů, kteří získávají podporu více než 15 000 eur ročně.
- Povinné ukládání orné půdy do klidu, tzv. „set aside“ na 10 % základní výměry orné půdy, a to po dobu 10 let. Opatření se nevztahuje na farmy s výměrou nižší než 20 hektarů a ekologické zemědělce. Toto opatření přináší zemědělcům a vlastníkům půdy volnost ve způsobu využití této půdy (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

Fischlerova reforma vstoupila v platnost diferencovaně v jednotlivých zemích. Pro deset „starých“ členských zemí začala platit od roku 2004, zbývajících pět – Francie,

Španělskou, Řecko, Nizozemí a Finsko se připojily od roku 2005. „Nové“ země EU měly implementovat reformované řízení zemědělství postupně, nejpozději však od roku 2008 (Kučerová, 2007).

Prakticky ve stejnou dobu, kdy probíhalo schvalování Fischlerovy reformy, byl publikován audit Evropského dvora, dle něhož tato instituce doporučuje zásadní přehodnocení dotačních pravidel a zvážení jejich úplného zrušení. Systém evropských vývozních dotací je totiž velice komplikovaný, nákladný jak po stránce věcné i finanční a z hlediska kontroly velmi neefektivní. Kromě toho se v jednotlivých státech realizace dotační politiky výrazně liší. Se závěrem auditu souhlasí nejen Franz Fischler, ale i WTO (Světová obchodní organizace) včetně USA, které pokládají zemědělskou politiku EU za jednu z nejzávažnějších překážek liberalizace světového obchodu (Kučerová, 2007).

2. 5. 3. 2 Kontrola funkčnosti SZP – Health Check (2008)

V roce 2008 byla schválena revize střednědobé reformy SZP nazývaná „Health Check“ („kontrola stavu“). Nemělo se jednat o žádnou fundamentální reformu, ale spíše o nápravu některých dílčích kroků, které byly provedeny v rámci Fischlerovy reformy z roku 2003, její dokončení v některých oblastech (postupné odbourání některých přetrvávajících podpor svázaných s produkcí), přehodnocení zejména finančních aspektů fungování SZP a zhodnocení stavu SZP uprostřed stávajícího finančního období. Návrh možné podoby střednědobé revize SZP představila Evropská komise 20. listopadu 2007. Již první reakce ze strany členských států na půdě Rady i zemědělského výboru EP ale naznačily, že nalézt shodu na přijatelné podobě reformy nebude jednoduché. Výsledný kompromis měl následující podobu:

- Menší míra zvýšení povinné modulace pro podniky nad 5 tis. € přímých plateb ročně. Podniky v nejvyšší kategorii (300 tis. € ročně) si navíc od roku 2009/2010 připočítávají další 4 %. Takto získané prostředky jsou věnovány na nové priority rozvoje venkova.
- U členů přistoupivších v květnu 2004 bylo prodlouženo přechodné období na zavedení modulace do doby, kdy budou přímé platby dorovnány

do 100 % výše, vyjednané v přístupových smlouvách (viz graf 2 str. 24); kontroly všech norem cross-compliance mají být pro státy EU-10 uplatňovány až od roku 2013.

- 10 % z tzv. národní obálky může stát věnovat specifickým podporám produkce se zvláštním významem (mléčný sektor, podpory marketingu, ekonomicky zranitelných regionů apod.).
- Modifikace původních návrhů na zrušení některých plateb a jejich integrace do systému SPS: Decoupling (oddělení plateb od produkce) a konec vázaných podpor u bramborového škrobu, lnu a konopí na vlákno má nastat od roku 2012; v živočišné výrobě byly některé platby svázané s produkcí zachovány (prémie na krávy bez tržní produkce mléka).
- „Měkký polštář“ a větší opatrnost při odstraňování mléčných kvót: navyšování mléčných kvót o 1 % a úplné odstranění kvót v roce 2015, možnost členských států poskytovat do roku 2014 mléčnému sektoru limitovanou státní pomoc.
- Potvrzeno zrušení povinného vyjímání části půdy z produkce.
- Zrušení hektarové podpory pěstování energetických plodin.
- Potvrzeno zahrnutí nových priorit do programu rozvoje venkova (boj s klimatickými změnami, podpora obnovitelných zdrojů energie, hlavně biopaliv druhé generace, vodohospodářství a zachování biologické rozmanitosti, inovace, mléčný sektor), (Fajmon, 2010).

Konkrétnější debata o budoucnosti SZP a především jejího financování po roce 2013 předmětem Health Check nebyla, pro nejbližší roky se bude jednat o jedno z nejdůležitějších témat v oblasti SZP (Fajmon, 2010).

2. 5. 3. 3 Důsledky třetí fáze vývoje

Kučerová uvádí následující důsledky, které podle ní přinesla třetí etapa vývoje:

- snížení finanční náročnosti agrárního sektoru
- snížení neadekvátních garancí pro farmáře, jež vytvářely jejich preference na úkor jiných skupin na trhu práce;

- díky poklesu garantovaných cen by se mohly ceny zemědělské produkce více přiblížit tržním cenám;
- na druhou stranu jistá míra garancí prostřednictvím intervenčních cen bude i nadále stabilizovat nabídku na trhu a zároveň stabilizovat důchody farmářů;
- jistá míra liberalizace obchodu se zemědělskými komoditami nejen zlepší nabídku pro evropské spotřebitele, ale podpoří i producenty v rozvojovém světě, což je jedna ze základních cest k emancipaci rozvojových zemí;
- liberalizace, byť vynucená ze strany WTO, by měla vést ke zklidnění v systému mezinárodních vztahů, protože by tak ubyly causy obchodních konfliktů (Kučerová, 2007).

2. 5. 4 Současná podoba společné zemědělské politiky

Zemědělci již nedostávají peníze jen na to, aby produkovali potraviny. Dnešní SZP se řídí poptávkou. Zároveň plně zohledňuje názory spotřebitelů a daňových poplatníků a vrací zemědělcům svobodu produkovat to, co vyžaduje trh. Na rozdíl od uplynulých let, kdy platilo, že čím více zemědělec vyprodukoval, tím větší získal subvence, se nyní drtivá část finanční pomoci zemědělcům vyplácí bez ohledu na to, kolik vyprodukují. Podle nových pravidel zemědělci nadále dostávají přímé platby, aby měli zajištěné stabilní příjmy, ty však již nejsou závislé na objemu produkce. Zemědělci navíc musejí respektovat normy na ochranu životního prostředí, zajištění bezpečnosti potravin, rostlinolékařské normy a normy na zachování dobrých životních podmínek zvířat. Těm, kteří stanovené podmínky nedodrží, budou sníženy přímé platby (tzv. ustanovení o podmíněnosti). Díky zrušení vazby mezi výší subvence a objemem produkce se zemědělci z EU budou moci lépe orientovat na trh. Budou si moci zvolit, co budou produkovat, podle toho, co se jim nejvíce vyplatí. Přitom budou moci nadále užívat výhod ve smyslu jistoty stálého příjmu (Současná podoba SZP. <http://ec.europa.eu>).

2. 6 Zemědělská politika České Republiky

Zemědělství spadá do kompetence Ministerstva zemědělství ČR a zemědělská politika v ČR zahrnuje oblast zemědělské výroby, potravinářské výroby a dále lesní a vodní

hospodářství. Vývoj zemědělské politiky v ČR lze rozdělit do dvou etap – období před vstupem a období po vstupu do EU, kdy ČR začala uplatňovat veškeré *acquis communautaire* vztahující se k aplikaci SZP (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

2. 6. 1 Období před vstupem ČR do Evropské unie

Zemědělský sektor v ČR byl před vstupem do EU charakteristický těmito vlastnostmi:

- extrémně vysoký podíl pronajaté půdy (v průměru 92 %, v EU 40 %);
- dominantní produkční postavení právnických osob tj. družstev a obchodních společností (75 % zemědělské půdy);
- vysoká „třígenerační“ zadluženost podniků a absence kapitálu;
- značná polarizace ve výkonnosti podniků;
- v porovnání s EU-15 v průměru nízká technická účinnost výrobních faktorů projevující se např. nižšími hektarovými výnosy, značnou potřebou ploch na jednotku zvířat či produkce apod.;
- nízké ceny u některých faktorů v porovnání se situací v EU-15, jako například 10-15krát nižší cena půdy, 4-5krát nižší cena práce (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

Příprava na vstup ČR do EU v oblasti zemědělství byla zahájena v roce 1997, v jejím průběhu si kandidátské země úspěšně vyjednaly přístup k mechanismům tržní podpory SZP po vstupu, spolu s postupným fázováním přímých plateb zemědělcům. Zároveň si také vydobily možnost po dobu až tří let po vstupu poskytovat svým zemědělcům přímé platby ve formě jednotné platby na plochu (SAPS), kde je podpora vyplácena na bázi plochy v hektarech, narozdíl od systému jednotné platby (SPS), který odděluje platbu dotací od produkce u vybraných plodin. ČR prosazovala systém SAPS hlavně kvůli velké průměrné rozloze svých farem (Marek, Baun, 2010). V předvstupním období byla vyjednána také výše produkčních limitů (viz tabulka 1, příloha 1). Dá se říci, že pozice ČR v EU byla ovlivněna nejen těmito produkčními kvótami, ale i vlastnostmi výše uvedenými, jimiž se české zemědělství při vstupu do Unie odlišovalo od průměru zemědělského sektoru v EU-15 (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

V roce 2000 vláda ČR svým usnesením přijala Koncepci rezortní politiky Ministerstva zemědělství na období před vstupem ČR do EU. Koncepce agrární politiky byla

založena na Evropském modelu zemědělství, tedy na rozvoji multifunkčního zemědělství, a to především v oblastech s horšími výrobními podmínkami. Jedním z hlavních cílů koncepce bylo zastavení snižování českého zemědělství, v oblasti potravinářského sektoru měl být zajištěn přechod na standardy EU. Koncepce agrární politiky ČR před jejím vstupem do EU zahrnovala dvě etapy vývoje:

- etapa revitalizace (2000-2001) – hlavním cílem v tomto období bylo zotavit a stabilizovat zemědělský sektor ČR a zajistit institucionální přípravu pro vstup českého zemědělství do EU;
- etapa adaptace – měla za cíl co nejrychleji plošně přizpůsobit agrární sektor ČR podmínkám SZP EU ve všech jejich oblastech (strukturální, regionální, enviromentální a venkovské), (Fojtíková, Lebieczik, 2008), v roce 2000 byl také ustanoven Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), který je nejdůležitější implementační agenturou SZP, hraje také klíčovou úlohu pro čerpání a celkovou správu agrárních dotací z EU – zastává funkci platební agentury (spravuje finanční podporu z EAFG, z EAFRD, Evropského rybářského fondu a prostředky na dofinancování, které poskytuje česká vláda), (Marek, Baun, 2010).

České zemědělství začalo přijímat finanční podporu ze strany EU již před vstupem. Nejvýznamnější zdroj předvstupní pomoci představoval program SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development, Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova). Tento program byl vytvořen, aby napomáhal kandidátským zemím řešit konkrétní úkoly při zavádění *acquis communautaire*, vztahující se ke společné zemědělské politice, strukturálním změnám v jednotlivých zemědělských sektorech a na venkově (Další dotační programy, SAPARD. www.szif.cz). Největší podíl těchto podpor připadal v ČR na modernizaci a restrukturalizaci zemědělských podniků, problémem však byla přetrvávající zadluženost těchto podniků (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

2. 6. 2 Období po vstupu ČR do Evropské unie

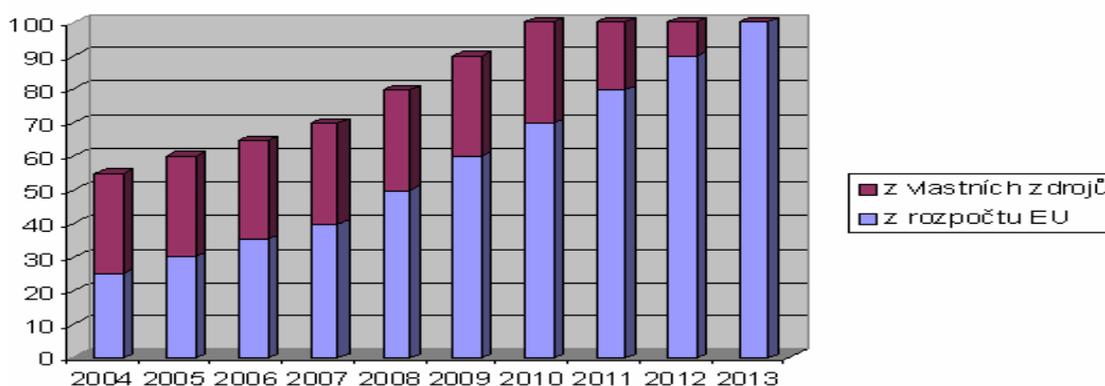
Od 1. května 2004 se ČR stala řádným členským státem Evropské unie. Svým vstupem se rovněž stala součástí systému SZP. Avšak ne zcela plnohodnotným. Noví členové společenství získali poněkud druhořadé postavení, což bylo dáno hlavně požadavky starších členů, v čele s Francií, aby staré členské státy měly ještě 10 let privilegované postavení a byly zachovány jejich příjmy v zemědělském sektoru. Z tohoto důvodu získali zemědělci nových členských států pouze 25 % dotací oproti starým členským státům. Nové členské státy musely převzít a splnit i velké množství různých regulací a finančně náročných opatření, v důsledku čehož desítky podniků zkrachovaly nebo se potýkaly s vážnými problémy (Maštálka, Čuba, Hurta, 2010).

Pilířem poskytovaných podpor z finančních prostředků EU se staly přímé platby. ČR po svém vstupu do EU v roce 2004 uplatnila pro jejich čerpání již zmiňovaný zjednodušený systém přímých plateb, tzv. režim jednotné platby na plochu (Fajmon, 2006). Tento systém mohou nové členské státy uplatňovat až do roku 2013, tzn., nemusejí převádět systém plošné platby na tzv. platbu na farmu. Do kategorie přímých plateb patří tyto základní typy podpor:

- základní jednotná platba na plochu (SAPS) – podpora se poskytuje na ornou půdu, trvalé travní porosty, vinice, chmelnice, sady a „jiné kultury“;
- doplňkové platby (TOP-UP) – tzv. dorovnávací platby, jejichž cílem je zvýšená podpora zemědělců v daných strategických sektorech (chov přežvýkavců, pěstování chmele, bramborový škrob atd.), nové členské země mohou pomocí TOP-UP dorovnávat přímé platby až o 30 % nad rámec svého nároku, který však nesmí přesáhnout 100 % nároku starších členských zemí, platby TOP-UP musí pocházet z vlastních zdrojů nebo prostředků určených na rozvoj venkova (Maštálka, Čuba, Hurta, 2010);
- podpora méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními (LFA) – smyslem těchto plateb je finanční vyrovnání méně výhodných podmínek k podnikání v příslušných územích, neboť jde v zásadě o podhorské a horské oblasti, kde není možné objektivně dosáhnout například srovnatelných výnosů s produkčními lokalitami (Fajmon, 2006).

V následujícím grafu vidíme rozfázování přímých plateb v letech 2004-2013 dle původních kodaňských závazků, které platí pro deset nových členských států, které vstoupily do EU v roce 2004. Dorovnávat z vlastních zdrojů (platby TOP-UP) může EU-10 v tomto období o zmiňovaných 30 procentních bodů (bez překročení 100 % přímých plateb pro daný rok), (Fajmon, 2010).

Graf 2: Vývoj přímých plateb EU-10 dle přístupových smluv do roku 2013 (%)

Zdroj: Fajmon, 2010, str. 19.

V oblasti druhého pilíře SZP – rozvoje venkova, byly v ČR v letech 2004-2006 realizovány dva strukturální programy: „Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro roky 2004-2006“ a Operační program „Zemědělství“.

Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro roky 2004-2006 (Horizontal Rural Development Plan, HRDP) byl financován ze záruční sekce EAGGF. Jeho prioritou bylo zajistit trvale udržitelný rozvoj zemědělství, venkova a přírodních zdrojů (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

Operační program „Zemědělství“ navázal na opatření financovaná z předvstupního fondu SAPARD. Financován byl z orientační sekce EAGGF. Jeho cílem bylo posílit konkurenceschopnost českého zemědělství a lesnické výroby, přispět k zachování životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje venkova. V rámci Operačního programu „Zemědělství“ se ČR rozhodla realizovat také komunitární iniciativu LEADER+ (v rámci podopatření „2.1.4. Rozvoj venkova“), (Fojtíková, Lebieczik, 2008). Hlavním cílem tohoto podopatření je zapojení širokých vrstev obyvatelstva

do spolupráce při řešení problematiky jednotlivých oblastí (mikroregionů) formou převzetí iniciativy rozhodovacích procesů týkajících se příslušné venkovské oblasti (Program rozvoje venkova, LEADER+. www.szif.cz).

Na tyto programy úspěšně navázal Národní strategický plán rozvoje venkova ČR (NSPRV) na období 2007-2013. NSPRV vychází z hlavních strategických priorit EU pro léta 2007-2013 s důrazem na zvyšování ekonomického růstu, vytváření nových pracovních příležitostí a udržitelný ekonomický rozvoj. Zajišťuje vazby mezi obecnými cíli rozvoje evropského venkova a cíli rozvoje venkova ČR, odpovídajícími „evropským strategickým směrům“, třem strategickým rozvojovým osám (konkurenceschopnost, ochrana přírody, životního prostředí a krajiny, a rozvoj a diverzifikace venkovského života). NSPRV je v ČR prováděn prostřednictvím Programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013, který je platný pro venkovské regiony celé ČR. Program je centrálně administrován a řízen. Veškeré prostředky pro rozvoj venkova alokované z EAFRD jsou součástí zdrojů veřejné podpory, spravovány a akreditovány jsou stejně jako další podpory prostřednictvím SZIF (NSPRV ČR na období 2007-2013. www.eagri.cz).

Program rozvoje venkova ČR je rozdělen do několika os:

➤ OSA I – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

Osa I je zaměřena na podporu konkurenceschopnosti v oblasti zemědělství a lesnictví a posílení podnikání v zemědělské výrobě a v potravinářském sektoru. Prioritní oblastí je modernizace zemědělských podniků, jejich restrukturalizace, pozemkové úpravy, rozvoj fyzického kapitálu a lidského potenciálu. Na tyto účely bylo soustředěno největší množství finančních prostředků.

➤ OSA II – Zlepšování životního prostředí a krajiny

Prioritami jsou zachování a rozvoj zemědělských a lesnických systémů s opatřeními formou plateb za přírodní znevýhodnění v horských a jiných oblastech, dále platby NATURA 2000 na zemědělské a lesnické půdě, agroenvironmentální opatření související s ekologickým zemědělstvím a ošetřováním travních porostů. Další prioritou je ochrana vody a půdy v důsledku Rámcové směrnice pro vodní politiku 2000/60/ES, která je zaměřena na ochranu povrchových a podzemních vod, s čímž souvisí

agroenvironmentální opatření v péči o krajinu, týkající se vhodného využívání půdy a protierozních opatření. Další prioritou je zmírňování klimatických změn. Cílem této priority je využití obnovitelných zdrojů energie se stávajícím nebo případným rozšířením stávajícího lesního potenciálu.

- OSA III – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

Osa III řeší dlouhodobé negativní trendy ve venkovských oblastech hlavně co se týká snižování populace a pracovních příležitostí. Opatření se týkají diverzifikace hospodářství, zlepšování kvality života, vytváření nových pracovních příležitostí a vzdělávání.

- OSA IV - LEADER

Tato osa zahrnuje realizaci místní rozvojové strategie (Strategický plán Leader) pomocí místních akčních skupin, kdy se právě díky spolupráci široké vrstvy obyvatelstva a různých subjektů v daném venkovském prostoru jeví jako vhodná metoda, která přispívá nejen k obnově a rozvoji obce, ale dochází i k významnému posunu v péči o přírodu a krajinu. Dalším opatřením je předání všech takto načerpaných znalostí a zkušeností, které se osvědčily v praxi ostatním subjektům, v rámci spolupráce jak na národní tak i na mezinárodní úrovni (Program rozvoje venkova. www.szif.cz).

Finanční podpora pro Českou republiku na rok 2007- 2013 byla stanovena ve výši 3 615 mil. eur, z níž EU poskytuje částku 2 815 mil. eur (78 %), (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

2. 6. 3 Ekonomické, sociální a environmentální dopady

Vstup do EU měl na české zemědělství podle Marka a Bauna v obecné rovině pozitivní či neutrální vliv:

- navzdory pesimistickým předpovědím o obrovském poklesu zemědělské výroby po vstupu zaznamenala celková zemědělská produkce růst z 93,7 mld. korun v roce 2003 na 125,6 mld. korun v roce 2007 (viz graf 3 a 4, příloha 2), (Marek, Baun, 2010);

- po vstupu ČR do EU docházelo v uplynulém období k růstu celkového agrárního obchodu, a to jak na straně vývozu, tak i dovozu (viz graf 5, příloha 3), (Fojtíková, Lebieczik, 2008); výrazně byl ovlivněn vývoj zahraničního obchodu s živočišnými komoditami, hlavně s vepřovým masem, kde se domácí trh dostal pod silný konkurenční tlak zemí EU, došlo k velkému růstu dovozu vepřového masa, kde především zpracovatelské podniky se snahou získat co nejlevnější suroviny pro další zpracování nakupovaly vepřové maso ve stále větším objemu u ostatních zemí EU (viz graf 6, příloha 3), což mělo za následek poměrně dramatický pokles stavů prasat v ČR (viz graf 7, příloha 4), (Vize českého zemědělství po roce 2010. www.eagri.cz);
- přistoupení k SZP stabilizovalo a zlepšilo finanční situaci českých zemědělců;
- po vstupu došlo ke značnému navýšení finanční podpory zemědělcům (viz tabulka 2, příloha 4);
- méně jednoznačný je vliv vstupu do EU na ekonomickou situaci pracovníků v zemědělství, přestože mzdy po vstupu do EU vzrostly, nezvyšují se dostatečně rychle na to, aby odstranily ekonomické a sociální rozdíly mezi pracovníky v zemědělství a ostatních odvětvích;
- jedním z nejzajímavějších dopadů vstupu do EU je zvýšená role českého zemědělství v ochraně životního prostředí (Marek, Baun, 2010).

Zemědělství patří nadále k citlivým oblastem každé ekonomiky, české nevyjímaje. Současné trendy ve vývoji zemědělství v ČR jsou ovlivněny řadou faktorů – přírodních, klimatických, ekonomických, politických aj. Navíc po vstupu ČR do EU není úroveň a rozsah zemědělské výroby jen českou záležitostí, ale přímo „evropskou“. Reforma SZP EU, které se ČR postupně účastní, a dále také tlaky ze strany ostatních členů WTO také sehrávají svou roli, zejména při poskytování státních subvencí zemědělskému sektoru a při realizaci vývozních podpor. Postupný útlum zemědělské výroby v EU, který logicky ústí ve vytváření nadprodukce, má bezprostřední dopad také na české zemědělství. Současná úroveň českého zemědělství se tak vyznačuje nízkou intenzitou výroby, která je daná vstupními podmínkami EU (produkční kvóty, technické parametry), (Fojtíková, Lebieczik, 2008).

3 Cíle a metody

3. 1 Cíle práce

Hlavní cíl

Hlavním cílem práce je zhodnotit předpokládaný dopad reformy SZP na evropské zemědělství a provést konfrontaci připravovaných změn s českým zemědělstvím.

Dílčí cíle

Shromáždit informace o současných návrzích reformy SZP po roce 2013.

Pomocí expertních rozhovorů a jejich následného vyhodnocení, získat informace a názory týkající se předpokládaného dopadu navrhovaných kroků na evropské a české zemědělství.

Vytvořit návrhy pro vyjednávání českých zástupců o reformě SZP.

3. 2 Metody

Bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních částí. Literární rešerše je teoretickou částí, kde je nejprve nastíněna základní charakteristika SZP EU, poté následuje chronologický vývoj jednotlivých reformních kroků SZP a jejich důsledků. Závěrečná část literární rešerše je věnována charakteristice českého zemědělství před vstupem a po vstupu do EU. Při zpracování teoretické části byla použita popisně historická metoda, kde informace pocházely především z odborné literatury, dále pak z odborných příspěvků a dokumentů získaných z internetu.

Praktická část práce se skládá ze tří hlavních kapitol. V první kapitole jsou zmapovány současné návrhy reformy SZP po roce 2013. Jedná se o shromáždění informací o návrzích především ze strany unijních institucí – Evropská komise, Evropská rada, Evropský parlament; následně pak ze strany členských států. Jsou zde charakterizovány základní body navrhovaných reformních kroků SZP po roce 2013. Informace pocházejí především z odborných příspěvků, sdělení, deklarací a dalších odborných dokumentů. Druhá kapitola je věnována expertním rozhovorům, s cílem získat informace od zemědělců, popř. odborníků na tuto problematiku. Byla zvolena metoda částečně

strukturovaného rozhovoru, jehož cílem bylo nastolit témata rozhovoru, získat expertní znalost dotazovaných a doplnit ji o jejich subjektivní pohledy a osobní poznatky. Sběr těchto dat probíhal především u zemědělských podniků v okrese Tábor. Rozhovory byly založeny na otevřených otázkách. Na základě komparace takto získaných poznatků byly nastíněny předpokládané dopady navrhovaných reformních kroků SZP na evropské, české zemědělství. Poslední kapitola praktické části práce je věnována vlastním návrhům/doporučením pro vyjednávání českých zástupců o reformě SZP po roce 2013.

4 Výsledky

4. 1 Jednání o budoucí reformě SZP po roce 2013

Jednání o budoucí podobě SZP prochází bouřlivým vývojem. Otázka budoucí podoby SZP je úzce spjata s jednáním o rozpočtu EU pro příští programové období 2014-2020. Jelikož SZP je jednou z finančně nejnáročnějších politik EU, stává se tak diskuze o její budoucí podobě velmi citlivou. Nejde však jen o otázku rozpočtu, důležitá je i samotná metodika přímých plateb, systém řízení zemědělských trhů a zvládání krizových situací (například „mléčná krize“ v roce 2009). Další důležitou otázkou je boj proti změně klimatu a další environmentální aspekty. Do hry vstupuje také požadavek WTO na liberalizaci světového obchodu se zemědělskými komoditami, kde vyvstává otázka konkurenceschopnosti evropského zemědělství. Průběh jednání o budoucí podobě reformy SZP po roce 2013 je následující:

➤ Prosinec 2009 – „Pařížská výzva“

Dne 10. prosince 2009 uspořádal francouzský ministr zemědělství Bruno Le Maire v Paříži setkání, týkající se „mléčné krize“ a především také budoucnosti SZP po roce 2013. Zúčastnili se ho zástupci 22 členských států EU, včetně ČR (chybělo 5 zemí – Velká Británie, Dánsko, Švédsko, Nizozemí a Malta). Výsledkem tohoto setkání se stala deklarace, tzv. Pařížská výzva, která hovoří o potřebě zachovat do budoucnosti silnou SZP, která by zajistila dostatek bezpečných a kvalitních potravin, cenovou stabilitu příjmů zemědělců (tzn. vytvořit mechanismy a nástroje, které budou schopny rychle reagovat na tržní výkyvy a krize). Zmíněna byla také ochrana životního prostředí a venkovských oblastí (Monitoring EU europoslance Hynka Fajmona – prosinec 2009. <http://fajmon.eu/>).

➤ Únor 2010 - „Deklarace pro silnou SZP“

Další důležitý dokument, který se zabývá budoucí podobou SZP, je „Deklarace pro silnou SZP“. Tento dokument byl přijat 3. února 2010 ve Varšavě 9 z 12 členských států, které vstoupily do EU v rámci tzv. východního rozšíření (Bulharsko, Kypr, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovenská republika). Podle ní má SZP i v budoucím období garantovat zemědělské příjmy a zachovávat principy solidarity. Další redukce financí by podle zúčastněných vedla k prohloubení disparit

v příjmech zemědělského sektoru napříč členskými státy a rozkolísání soudržnosti jednotného trhu. Přímé platby mají být nadále důležitým nástrojem SZP, mají být zjednodušeny a distribuovány na základě pokud možno férových a jednotných kritérií. Další platby by měly obdržet i tzv. znevýhodněné oblasti. Zmíněna byla také potravinová bezpečnost v EU, kterou by do budoucna měla chránit síť reformovaných záchytných mechanismů (Monitoring EU europoslance Hynka Fajmona – únor 2010. <http://fajmon.eu/>).

➤ Veřejná debata o budoucnosti SZP

Od 10. dubna 2010 do 11. června 2010 probíhala veřejná internetová debata o budoucnosti SZP, kde se respondenti vyjadřovali ke čtyřem klíčovým otázkám: proč potřebujeme SZP, co občané očekávají od zemědělství, proč je třeba SZP reformovat a jaké nástroje budeme potřebovat pro realizaci budoucí SZP. V rámci této debaty bylo uveřejněno přibližně 5600 příspěvků, z toho 5473 příspěvků pocházelo od široké veřejnosti. Nejvíce příspěvků do diskuse přišlo z Německa (1440) a Polska (1053), dále pak z Francie (788). Závěry veřejné debaty byly projednávány na konferenci Evropské komise, která probíhala 19. – 20. července 2010 v Bruselu. Z konference je zřejmé, že struktura 2 pilířů by měla být i nadále zachována, ačkoliv jejich forma může být pozměněna. Nebude nadále zohledněn historický přístup při určování přímých plateb. Jedním z hlavních cílů reformované SZP bude podpora environmentálních funkcí, boj s klimatickými změnami, zachování biodiversity a zachování venkovské krajiny (SZP po roce 2013 – Veřejná debata, Souhrnná zpráva. <http://ec.europa.eu>).

➤ Květen, červen 2010 – Neformální zasedání Rady

Ve dnech 31. 5. – 1. 6. 2010 se ve španělské Méridě uskutečnilo neformální zasedání Rady, na kterém byla detailně diskutována otázka reformy SZP po roce 2013, včetně prezentace pozic jednotlivých členských států. Většina členských států zde podpořila zachování silné podpory SZP z rozpočtu EU (Francie, Německo, Itálie, Portugalsko, Nizozemsko). Německo příliš nesympatizuje s výraznějším krácením přímých plateb, kde stejně tak jako Francie je jejich významným příjemcem. Španělsko také zdůrazňuje význam zachování těchto plateb, kde zdůrazňuje, že přímé platby fakticky tvoří více než

čtvrtinu příjmů evropských producentů, takže je nutné zachovat alespoň současnou úroveň podpor. Zástupci menších států preferovaly spíše posílení II. pilíře, tedy rozvoje venkova, kde především Nizozemsko akcentovalo otázku podpory boje s klimatickými změnami. Nejradiálnějším na tomto zasedání byla Velká Británie, která již od počátku svého členství kritizuje regulativní principy a čerpání podpor, které britským farmářům moc nevyhovují (Monitoring EU europoslance Hynka Fajmona – červen 2010. <http://fajmon.eu/>).

➤ Červen, červenec 2010 – SZP v Evropském parlamentu

Výbor Evropského parlamentu – AGRI (Zemědělství a rozvoj venkova), který bude o budoucí podobě SZP spolurozhodovat, přijal 15. června 2010 na svém zasedání ve Štrasburku zprávu George Lyona týkající se budoucnosti SZP. Dne 8. července 2010 pak přijal Evropský parlament na svém plenárním zasedání usnesení o budoucnosti SZP, ve kterém zdůrazňuje, že zajišťování dodávek potravin zůstává hlavní výzvou nejen pro zemědělství EU, ale i pro celosvětové zemědělství. Vyzývá, aby i nadále zůstaly spravedlivé a stabilní výnosy pro zemědělce primárním cílem nové SZP, vyzývá také ke spravedlivému rozdělování prostředků SZP zemědělcům v celé EU. Přeje si, aby částky vyčleněné na SZP v rozpočtu na rok 2013 byly zachovány i v příštím programovém období. Zdůrazňuje, že rozvoj venkova je nyní nedílnou součástí struktury SZP a měl by zůstat významným prvkem její budoucí podoby (Usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. července 2010 o budoucnosti společné zemědělské politiky po roce 2013. www.europarl.europa.eu).

➤ Zář 2010 – Francouzsko-německé prohlášení

Dne 14. září 2010 podepsali německý a francouzský ministr zemědělství společnou agendu, nazvanou „Francie-SRN – Agenda 2020“, ve které zaujali společnou pozici k vývoji budoucí SZP po roce 2013. Tato agenda navrhuje vytvořit tržně orientované, multifunkční a trvale udržitelné zemědělství v celé EU. V oblasti přímých plateb zachovat oddělené platby (SPS), kde zdůrazňuje, že plošné platby v rámci EU nejsou oprávněné a neodpovídají současnému stavu, tedy probíhající ekonomické krizi. Z tohoto důvodu je nutno, aby se budoucí diskuze zaměřila na udržení finanční stability

jednotlivých zemí EU v rámci rozpočtu EU a byl zachován stávající rozpočtový klíč. Dále agenda navrhuje přijmout takové tržní nástroje, které by posílily konkurenceschopnost evropského zemědělství. V rámci rozvoje venkova navrhuje vytvářet projekty a náměty, které by pomohly v boji proti klimatickým změnám, ochraně vodních zdrojů a jejich řízení a podporovat biologickou rozmanitost (Francie-SRN – Agenda 2020. www.zscr.cz).

➤ Listopad 2010 – Nové nastavení SZP má být férovější a jednodušší

Dne 9. 11. 2010 byla podepsána deklarace, kde ministři zemědělství zemí Visegradské skupiny, Bulharska a Rumunska, projednávali společný postup při nadcházejících jednáních o reformě SZP po roce 2013. Společným cílem je jednoduchá, spravedlivá, tržně orientovaná a udržitelná SZP. Noví členové usilují o to, aby se zavedla objektivní kritéria pro rozdělování evropských peněz pro farmáře. Při novém rozdělování přímých plateb se bude jednat zejména o vyrovnání rozdílů mezi členskými státy, kde současné nastavení systému je příliš komplikované a zbyrokratizované. Srovnání podmínek zemědělců napříč EU je podle ministra Fuksy možné také harmonizací právních předpisů a jejich jednotnou vymahatelností v členských státech nebo zjednodušováním administrativy. Zemědělství už dávno neznamena jen produkci potravin, ale také tvorbu a péči o krajinu, ochranu před povodněmi, reakce na změny klimatu, udržitelné hospodaření s vodou a půdou, ochranu životního prostředí nebo rozvoj venkovských oblastí. K plnění těchto funkcí potřebuje podle ministra Fuksy účinné nástroje a odpovídající moderní strukturu. Velkým tématem se stává také efektivita a konkurenceschopnost evropské zemědělské produkce na světových trzích (Nové nastavení SZP má být férovější a jednodušší. <http://eagri.cz>).

➤ Listopad 2010 – sdělení Evropské komise o budoucnosti SZP do roku 2020

Dne 18. 11. 2010 zveřejnila Evropská komise dlouho očekávané sdělení s názvem „Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky“. V tomto sdělení byla vyjádřena snaha o zachování silné SZP rozdělené do dvou pilířů s těmito strategickými cíly: životaschopná produkce potravin,

udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyvážený územní rozvoj.

Komise v tomto sdělení navrhla 3 možné varianty vývoje budoucí SZP:

1. varianta – Zavedení spravedlivějšího rozdělování přímých plateb mezi členské státy (beze změny stávajícího systému). Co se týče tržních opatření, mají být posíleny nástroje řízení rizik. V oblasti rozvoje venkova navrhuje zvýšit finanční prostředky na řešení problémů souvisejících se změnou klimatu, vodou, biologickou rozmanitostí a energií z obnovitelných zdrojů a s inovacemi.
2. varianta – Opět navrhuje spravedlivější rozdělování přímých plateb, avšak s podstatnou změnou stávajícího systému. Přímé platby mají být vypláceny v různých sazbách, měl by být zaveden nový systém pro malé hospodářské podniky a také „horní strop“ základní sazby a současně zohledněn přínos velkých zemědělských podniků pro zaměstnanost venkova. Co se týče rozvoje venkova, jedná se hlavně o podporu zaměřenou na životní prostředí, změnu klimatu a nebo restrukturalizaci a inovace.
3. varianta – Nejradiálnější varianta, která spočívá v postupném rušení přímých plateb v jejich současné podobě, ve zrušení veškerých tržních opatření (s výjimkou doložek o narušení, aktivovaných v době závažných krizí). Oblast rozvoje venkova by se zaměřovala hlavně na oblast klimatu a environmentální aspekty.

Podrobný popis tří obecných možností politiky viz příloha 5.

(Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky. <http://eur-lex.europa.eu>).

➤ Prosinec 2010 – Postoj České republiky k budoucí podobě SZP po roce 2013

Dne 10. prosince 2010 byl v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR podepsán dokument „Společné prohlášení k pozici pro jednání o budoucnosti SZP po roce 2013“. Ministr zemědělství Ivan Fuksa a představitelé nevládních oborových organizací v tomto

prohlášení vnímají diskuzi o budoucí podobě SZP jako mimořádnou příležitost, jak SZP dále modernizovat, a přizpůsobit její fungování novým potřebám a výzvám.

Dosavadní strukturu dvou pilířů SZP vidí jako dobrý předpoklad pro naplňování budoucích cílů. Co se týče I. pilíře SZP, ČR je přesvědčena o nutnosti reformy přímých plateb, která by vedla ke spravedlivějšímu zacházení se zemědělci v rámci celé EU. V této souvislosti bude usilovat o dosažení srovnatelné úrovně přímých plateb mezi členskými státy. Za nejvhodnější řešení rozdělení celkového objemu přímých plateb navrhuje proporcionální rozdělení podle výměry obhospodařované zemědělské půdy. V oblasti přímých plateb ČR zastává nesouhlasnou pozici především s návrhy zastropování plateb dle velikosti zemědělského podniku.

V oblasti tržních opatření, bude ČR podporovat jejich modernizaci a to zejména jejich transformaci na skutečnou bezpečnostní síť, která by sloužila k řešení negativních dopadů výkyvů tržních cen komodit, které nelze efektivně řešit jinými nástroji.

Pokud jde o zdroje financování, ČR bude požadovat, aby přímé platby a tržní opatření zůstaly i nadále plně hrazeny z rozpočtu EU, případné návrhy na spolufinancování z národních veřejných zdrojů nebude podporovat.

Co se týče II. pilíře SZP, rozvoje venkova, bude ČR podporovat další posilování principů politiky rozvoje venkova v SZP jakožto klíčového nástroje pro zvýšení konkurenceschopnosti zemědělského sektoru. Zaměří se také na podporu udržitelného rozvoje venkovských oblastí a řešení jeho problémů (zejména otázky spojené s vylidňováním a s nabídkou pracovních příležitostí). Posilování principů politiky rozvoje venkova v SZP ČR vítá, nicméně jen za předpokladu, že bude realizováno formou, která bude mít spravedlivý dopad na všechny členské státy a nepovede k významnému a nerovnoměrnému zatížení členských států při potřebě spolufinancování z národních zdrojů.

Pokud jde o další oblasti SZP, zde vidí ČR jako nedílnou součást její budoucí podoby vývoj v oblasti regulace týkající se bezpečnosti a kvality potravin, pohody zvířat i ochranu životního prostředí. Dále pak problematiku konkurenceschopnosti evropských producentů vůči producentům ze třetích zemí, zejména vysoké standardy v oblasti hygieny, welfare a kvality produkce, které musejí producenti EU dodržovat. Klíčovým faktorem pro budoucnost SZP shledává ČR také podporu výzkumu, vývoje, inovací

a následné zavádění jejich výsledků do zemědělské a potravinářské praxe – zvýšení efektivnosti a rentability zemědělské činnosti

(Východiska pozice ČR k budoucí podobě SZP EU po roce 2013. <http://eagri.cz>).

- Leden 2011 – usnesení Evropského parlamentu o uznání zemědělství jako strategického odvětví v souvislosti se zajišťováním potravin

Dne 18. ledna 2011 proběhlo plénum Evropského parlamentu, výsledkem bylo usnesení, kde Evropský parlament znovu stvrzuje svůj závazek k vytvoření silné politiky v oblasti zemědělství a rozvoje venkova, která zaručí potravinové zajištění pro všechny, navíc zde zdůrazňuje i úlohu mladých zemědělců, kde poukazuje na to, že jen 7 % evropských zemědělců je mladších 35 let a zároveň se jich 4,5 mil. chystá v příštích deseti letech odejít do důchodu. Proto podporuje posílení opatřeních prospěšných pro mladé zemědělce, jako jsou např. prémie při zakládání zemědělského podniku, dotované úroky na půjčky a další výhody

(Usnesení Evropského parlamentu ze dne 18. ledna 2011 o uznání zemědělství jako strategického odvětví v souvislosti se zajišťováním potravin. www.europarl.europa.eu).

- Únor 2011 – Návrh zprávy europoslance Alberta Desse

Na zasedání výboru AGRI 28. 2. 2011 byl poprvé projednáván návrh zprávy Alberta Desse o SZP do roku 2020. Tato zpráva bude představovat oficiální pozici Evropského parlamentu ke sdělení Komise z listopadu 2010. Zpráva se zabývá pěti okruhy spjatými s budoucností SZP po roce 2013. Jedná se o přímé platby, ochranu zdrojů a prvky politiky životního prostředí, dodržování ostatních závazků (podmíněnost) a zjednodušení, tržní nástroje a záchrannou síť a v neposlední řadě o rozvoj venkova.

V oblasti přímých plateb se domnívá, že jejich poskytování je bezpodmínečně nutné i v budoucnosti. Požaduje jejich oprávněné rozdělení na dva pilíře SZP jak mezi členské státy, tak mezi zemědělce v rámci jednotlivých členských států, současně odmítá při rozdělování těchto prostředků mezi členské státy větší nesoulady. Podporuje režim jednotné platby pro zemědělské podniky, kde navrhuje, aby každý členský stát dostal alespoň 2/3 průměrné úrovně přímých plateb v EU. Při poskytování přímých plateb doporučuje odklon od historických a individuálních referenčních hodnot a v příštím

finančním období požaduje přechod k plošné regionální nebo vnitrostátní přímé platbě, s přihlédnutím ke zvláštním specifikům některých regionů. Zpráva požaduje další zjednodušení režimu přímých plateb, pokud jde o podporu dalšího oddělování plateb od produkce. Uznává však, že v některých odvětvích a regionech (např. horských), budou vázané prémie na produkci do určité míry i po roce 2013 zachované. Dále konstatuje, že veřejné statky jsou zajišťovány nezávisle na velikosti podniku, proto odmítá opatření, která by diskriminovala jednotlivé formy podniků. V neposlední řadě se domnívá, že přímé platby by měly být vypláceny výhradně aktivním zemědělcům, tzn. těm zemědělcům, kteří půdu skutečně využívají k zemědělské produkci a ne k jiným účelům.

V rámci ochrany zdrojů zpráva navrhuje, aby byly vytvářeny programy, prostřednictvím prioritního seznamu plošných opatření v rámci II. pilíře, pokrývající základní požadavky zejména v oblasti klimatu, životního prostředí a inovací, které by ze 100 % financovala EU. Ekologizaci přímých plateb v I. pilíři spatřuje v tom, že každý příjemce přímých plateb v EU musí provádět alespoň dva plošné programy ochrany zdrojů, aby tuto platbu mohl obdržet. Zároveň zpráva zastává názor, že členské státy s přímými platbami pod průměrem EU mají mít možnost zvolit si buďto zaplacení prostřednictvím částečného financování z I. pilíře, nebo plného financování prostřednictvím II. pilíře.

V případě cross-compliance vyzývá Komisi, aby učinila podstatné kroky při zjednodušování a sjednocování kontrolních předpisů. V oblasti chovu hospodářských zvířat požaduje, aby bylo skoncováno s nepřiměřeným zatížením v důsledku podmíněnosti. Zejména požaduje kritický přezkum norem v oblasti hygieny a označování zvířat.

V oblasti tržních nástrojů a záchranné sítě se zpráva domnívá, že je třeba zachovat všeobecnou orientaci SZP na trh a rovněž celkovou strukturu nástrojů pro jeho řízení. Záchrannou síť by podle zprávy mělo tvořit soukromé skladování, veřejné intervence a další nástroje pro případ narušení trhu a nouzová ustanovení. Domnívá se také, že vzhledem ke vzrůstajícím rizikům by měly být vybudovány soukromohospodářské preventivní systémy. Podpora těchto opatření by měla být pro členské státy dobrovolná v prvním pilíři, kde by měly možnost použít až 2 % přímých plateb na řízení rizik, stabilizaci a prevenci; v odůvodněných případech i další prostředky z vnitrostátních

zdrojů. Rovněž zpráva uznává, aby EU v rámci jednání WTO zrušila vývozní náhrady, za předpokladu, že i ostatní obchodní partneři (zejména USA, Kanada, Austrálie, Nový Zéland) budou poskytovat tyto náhrady v souladu s pravidly WTO.

Co se týče rozvoje venkova, zde zpráva doporučuje zavedení cílenějších opatření určených členskými státy ve II. pilíři v zájmu uskutečnění prioritních cílů EU (strategie 2020). Dále doporučuje věnovat pozornost podpoře mladých zemědělců, zachovat podporu tzv. znevýhodněných oblastí (LFA) i stávající kritéria pro jejich vymezení (Návrh zprávy o společné zemědělské politice do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin, přírodních zdrojů a územní problematiky. www.europarl.europa.eu).

➤ Březen 2011 – Zasedání Rady

K otázce reformy SZP po roce 2013 se vyjádřila 17. 3. 2011 také Rada. Její závěry navázaly na výsledky 3 politických debat: debata týkající se udržitelné produkce potravin z prosince 2010, debata o udržitelném hospodaření s přírodními zdroji a opatřeních v oblasti klimatu z ledna 2011, debata o územním rozvoji z února 2011. Politické rozpravy se zaměřily na již zmiňované tři hlavní cíle budoucí SZP obsažené ve sdělení Komise. Rada projednala jednotlivé aspekty budoucí SZP, zejména přímou podporu příjmů, opatření pro řízení trhu a politiku rozvoje venkova. Závěry uvádějí, že v zájmu řešení nových výzev, je třeba s ohledem na strategii Evropa 2020, SZP přizpůsobit. Připomínají také, že udržitelné, produktivní a konkurenceschopné zemědělské odvětví bude jejím významným přínosem. Závěry jasně stanovují, že SZP by měla i v budoucnu zůstat silnou společnou politikou, kde její budoucí rozpočet bude stanoven Evropskou radou. Dále označují zjednodušení SZP za klíčovou otázku. Stanovují také 3 hlavní cíle budoucí SZP: zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyvážený územní rozvoj. V oblasti přímých plateb uznávají nutnost jejich spravedlivějšího rozdělení, postupným omezováním vazby na historické referenční hodnoty. Závěry berou na vědomí, že se možnost zavedení horního stropu pro velké zemědělské podniky setkává se značným odporem. Dále je zde vyjádřen závazek učinit ze SZP součást řešení změny klimatu. Uznávají SZP jako významný nástroj na podporu inovací. Zemědělství EU musí pokračovat ve své tržní orientaci, kde zemědělcům poskytne

přiměřené nástroje umožňující řešit rostoucí riziko nestálosti cen a fluktuace příjmů. Zdůrazňují také, že příležitost reformy je důležité využít k odvrácení trvajícího poklesu zemědělců v potravinovém dodavatelském řetězci. V neposlední řadě se zde uvádí, že zvláštní pozornost si zasluhují mladí zemědělci, na nichž závisí schopnost Evropy poskytovat dostatečné množství bezpečných a kvalitních potravin. Zmíněna je zde také politika rozvoje venkova, která bude mít i nadále klíčový význam pro posílení konkurenceschopnosti, modernizace a udržitelnosti zemědělsko-potravinářského odvětví (Tisková zpráva, 3077. zasedání Rady, Zemědělství a rybolov. www.consilium.europa.eu).

➤ Květen 2011 – Analýza: Voda a zemědělství v ČR

Provázanost vody a zemědělství je nezpochybnitelná. Právě politika ochrany vod by se mohla stát klíčovým přínosem ČR k reformě SZP po roce 2013. ČR je „rozvodím Evropy“, kde veškerá voda odtéká do sousedních zemí a tudíž výrazně ovlivňuje situaci v jejím okolí. Proto se stává problém českých vod problémem nadnárodním. Důvodem není jen tato skutečnost, ale i stav půdního fondu ČR, který je komplikován zejména vysokým podílem orné půdy (zhruba 72 %) a jejím intenzivním využíváním. Došlo zde navíc k nevhodnému zorání pozemků ve velmi kopcovitých terénech, čímž se výrazně snižuje ekosystémová a retenční stabilita tohoto území. Silně diskutabilní je i vliv dosavadně vybudovaných odvodňovacích melioračních systémů, které jsou uplatňovány téměř na třetině celkové výměry zemědělské půdy. Je řada lokalit, kde by naopak retence vody v daném území byla žádoucí a nekolidovala by s běžnými požadavky na využitelnost území.

S retencí vody v zemědělské krajině souvisí problémy vodní eroze půdy. V ČR patří mezi nejvýznamnější problémy ve vztahu zemědělství k životnímu prostředí. Takto ohrožená zemědělská půda (cca 40 %) je z větší části nadále intenzivně využívána. Vodní eroze půdy snižuje nejen její kvalitu, ale způsobuje i další problémy jako je zanášení koryt vodních toků, vodních děl, dopravní infrastruktury a v krajním případě přímo ohrožuje ostatní majetky.

Zemědělství výrazně ovlivňuje kvalitu vody určenou pro lidskou spotřebu. Současné způsoby a systémy využití zemědělské půdy někdy výrazně přispívají ke zhoršování kvality vody, jejichž důsledkem je následný růst cen vodného a stočného pro finální spotřebitele. Právě ochranou vodních zdrojů v EU se zabývá Rámcová směrnice pro vodní politiku, z níž vyplývají pro ČR regulační opatření obsažená v zákoně o vodách č. 254/2001 Sb. (vodní zákon). Tato směrnice řeší významným způsobem otázku vymezení ochranných pásem podél vodních zdrojů a s tím spojené otázky týkající se nejen způsobu hospodaření v těchto oblastech, ale i kompenzací za prokázané omezení užívání takovýchto pozemků nebo staveb. Zákon vymezuje ochranné pásmo I, kde jsou pozemky většinou ve vlastnictví státu či příslušné vodohospodářské společnosti, takže kompenzace se zde neřeší. Ochranné pásmo II, již však kompenzacím podléhá. Zde nastává problém v tom, že zákon řeší pouze kompenzace ve vztahu k vlastníkům těchto pozemků, ne však k uživatelům. Je zde navrhováno stanovit výši kompenzací uživatelům za omezené užívání zemědělských pozemků z podkladů FADN (Zemědělská účetní datová síť – shromažďování dat o příjmech a hospodářské činnosti zemědělských podniků) a následně vyhodnotit vliv těchto opatření na zlepšení kvality vod v souvislosti s prokázanou výší kompenzace. Lze doporučit, aby agroenvironmentální opatření v zemědělství regionu byla (spolu)financována ze zdrojů distribučních systémů spojených s trhem vody (vodárenské společnosti apod.).

Současná zemědělská politika ČR poskytuje v rámci Programu rozvoje venkova poměrně značné stimulační opatření pro zlepšení vztahu zemědělství k vodnímu režimu. Tato opatření jsou přímo či nepřímo cílena na vodní složku (opatření jsou primárně zaměřena např. na zlepšení důchodové situace podniků, na zvyšování biodiverzity apod.), mají však vliv i na vodní režim v zemědělské krajině jako vedlejší účinek stimulací. Jedná se zejména o stimulační opatření ve formě podpor zemědělství ve znevýhodněných oblastech (LFA) vázané pouze na trvalé travní porosty, dále pak podpory v rámci agroenvironmentálních opatření, podpory pozemkových úprav katastrů atd.

Zemědělství je sektorem, kde dochází díky způsobům hospodaření a využívání půdy k významnému ovlivňování kvality životního prostředí. Zastává nejen významnou funkci v produkci potravin, ale i v péči o tvorbu a údržbu krajiny, v ochraně před

povodněmi, v ochraně klimatu, řeší udržitelné hospodaření s vodou a půdou, ochranu životního prostředí. V souvislosti s připravovanou reformou SZP po roce 2013 se stále více dostává do popředí prosazování tzv. zelených témat do Programu rozvoje venkova. Jedná se zejména o nové náměty agroenvironmentálních programů (např. zatravnění orné půdy, kterým je významně omezována vodní eroze, zalesňování atd.). Při uplatňování či navrhování těchto programů se však jedná především o potřebu jejich lepšího zacílení, resp. o potřebu jejich „šití na míru“ konkrétním přírodním podmínkám, faremním systémům a dokonce i jednotlivým podnikům a pozemkům. To je podle zahraničních zkušeností cesta ke zvyšování ochoty podniků účastnit se programů a k získávání vyšších environmentálních účinků za menší veřejné výdaje. Toto zacílení se však neobejde bez podstatně větších nákladů na jejich administrativu a zejména na poradenské služby.

I když nyní existují určité možnosti řešení ke zmírnění vnějších vlivů zemědělství na životní prostředí, vytrácí se z nich ekonomická efektivita, neboť nedochází ke zpětnému vyhodnocení účinnosti takovýchto opatření. Jedná se o peněžní podpory, tzv. měkká opatření, která zemědělci dostanou na podporu různých agroenvironmentálních programů, která však nejsou dostatečně účinná. V jejich rámci se totiž tvoří pouze fyzická opatření bez dalších návazností. Navíc část takto získaných podpor je předána dál v potravinovém dodavatelském řetězci. To znamená, že prvovýrobce z větší části mívá. Je tedy potřeba lépe využívat tzv. tvrdá opatření – legislativu, zpřísnit podmínky Cross compliance a GAEC (podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu), vyhodnocovat účinnost agroenvironmentálních opatření (Analýza: Voda a zemědělství v ČR. www.nase-voda.cz).

Další očekávaný vývoj – na červnovém zasedání by mělo dojít k přijetí zprávy Evropského parlamentu k budoucnosti SZP. V návaznosti na předchozí institucionální jednání a na základě posouzení dopadů jednotlivých politik připraví Komise návrhy, které budou předloženy v říjnu roku 2011. Tato nová pravidla by měla vstoupit v platnost dne 1. ledna 2014.

4. 2 Výsledky výzkumu u zemědělských podniků

V průběhu šetření bylo osloveno celkem devět respondentů. Jeden respondent jako zástupce odborné sféry (představitel Zemědělského svazu ČR), dále pak zástupci jednotlivých zemědělských podniků – tři zemědělská družstva, dvě společnosti s ručením omezeným, jedna akciová společnost a dva soukromí zemědělci (příloha 6).

Otázky se vztahují k předloženému sdělení Evropské komise s názvem „Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky“ z 18. listopadu 2010, jakožto výchozímu dokumentu pro jednání o budoucí podobě SZP po roce 2013.

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

➤ Negativa současné SZP

Většina dotazovaných spatřuje největší problém současné podoby SZP v její „dvoukolejnosti“, tedy že jiné podmínky jsou ve starých členských státech a jiné v přistoupivších zemích. Jedná se zejména o různou úroveň dotací, kde staré členské státy dostávají dotace podstatně vyšší. Existuje zde také rozdíl ve způsobu vyplácení těchto podpor – staré členské státy uplatňují model platby na farmu (SPS), nové země (mimo Slovinska) mají model platby na plochu (SAPS).

Dalším problémem SZP – současné nastavení vede zemědělce v nových členských státech nic neprodukovat a jen udržovat krajinu. Dochází k restrikci zemědělské produkce – především pak v živočišné výrobě. Potravinu se dnes stávají strategickou komoditou a současná SZP, podle některých názorů dotazovaných, na tuto skutečnost vůbec nereaguje. Podporuje zemědělce dotacemi, aniž by něco produkovali.

Problém je také v možnosti dorovnání dotací z rozpočtů států, což vede k soutěži bohatých rozpočtů a ne ke konkurenceschopnosti samotných zemědělců. Zemědělci z těchto států si tak mohou dovolit prodávat pod výrobními náklady, protože jim to dotace dorovnají, čeští zemědělci však nikoliv – problém konkurenceschopnosti. Každá

země má navíc rozdílný daňový systém, jiný způsob plateb sociálního a zdravotního pojištění, atd. – sladění těchto podmínek se však jeví jako nemožné.

Často kritizované je také samotné nastavení plateb – kdy např. zemědělec vykázal v referenčním období určitý počet kusů krav, je mu vyměřena určitá platba, kterou pobírá i v dalších letech, aniž by se zjišťovalo, jestli ty krávy ještě má. Není zde důvod, proč vyplácet podpory někomu, kdo je nepotřebuje a čerpá je jen na základě takto vypočtených historických hodnot. Zemědělec má v současné době povinnost vše evidovat a vykazovat, kde podle dotazovaných není problém, aby byla tato platba každý rok přizpůsobena aktuálnímu stavu.

Co se týče ČR, dotazovaní zemědělci spatřují velký nedostatek v ochraně českého trhu, kde dochází k neúměrným dovozům potravin, které nesplňují požadavky kladené na stejné potraviny u nás. S tím také souvisí kritika činnosti některých státních institucí – Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Státní veterinární správa ČR apod., které podle některých dotazovaných zemědělců neplní dostatečně svou funkci. Nedostatky jsou spatřovány také v ochraně trhu EU jako celku, kde SZP vyžaduje na členských státech dodržovat určité zásady (např. značení zvířat, zákaz zkrmování masokostní moučky, větší klece pro slepice atd.), a dováží potraviny ze zemí, kde nejsou tyto zásady dodržovány.

Kritizován je zbytečně složitý systém SZP, jeho administrativní náročnost, přílišná byrokracie. Například složitost žádostí, zejména pro malé zemědělce, způsobuje odsun prostředků ze zemědělství do sféry projektantů nebo firem zabývajících se přímo dotacemi. Zde jeden respondent navrhuje vytvoření nezávislé sítě poradců (kterou by dal dohromady stát, agrární komora apod.), kteří by pomáhali zemědělcům s tímto problémem.

Další nedostatek SZP je spatřován v zacílení dotací v rámci II. pilíře - Program rozvoje venkova. Každý chce čerpat dotace – peníze jdou do nesmyslných, často předražených a nepotřebných projektů. Nevyhodnocuje se jejich účinnost, dopad na životní prostředí, ani ekonomická stránka. Jejich efektivita se vytrácí. Hospodářská krize, zadluženost eurozóny, nestabilita měn atd., to všechno jsou důvody, pro které bychom měli lépe zvažovat, kde vkládané prostředky končí.

Dále byla zmíněna otázka biopaliv, bioplynových stanic. Biopaliva podle respondentů představují vhodnou formu odbytu na obilí, kde v EU dochází k jeho nadprodukcí v důsledku snížení stavu zvířat. Co se týče bioplynových stanic – otázkou je, zda není získávaná energie z BPS nižší, než energie do ní vložená. Podle názoru dotazovaných by měly BPS zpracovávat odpady ze zemědělských podniků, obcí, měst, a ne pro ně pěstovat náročně a draze kukuřici.

➤ Pozitiva současné SZP

Zachována by měla být podle dotazovaných dobrá kontrola a dohledatelnost v potravinovém řetězci. Dále pak evidence půdních bloků v LPIS (při odstranění zbytečné byrokracie spojené s již zavedenými bloky). Dotazovaní podporují také vázanost dotací na půdu, dobytčí jednotky, citlivé komodity, což by podle nich mělo tvořit hlavní část podpor. Dále jsou pro zachování podpory pro znevýhodněné oblasti – hory, podhorské oblasti, atd., kde se zemědělci musí vyrovnávat se ztíženými podmínkami hospodaření.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Většina dotazovaných se domnívá, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013 nepovedou k naplnění stanovených cílů.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty?

Listopadový dokument (z r. 2010) o záměrech nastavení Společné zemědělské politiky EU po roce 2013 ve vazbě na strategii Evropa 2020 nastiňuje tři varianty budoucí reformy. Na základě informací, které v dokumentu jsou, se Zemědělskému svazu ČR a Ministerstvu zemědělství ČR jako nejvhodnější varianta jeví varianta č. 2. Většina dotazovaných zemědělců se také přiklání k této variantě.

Pozitiva varianty

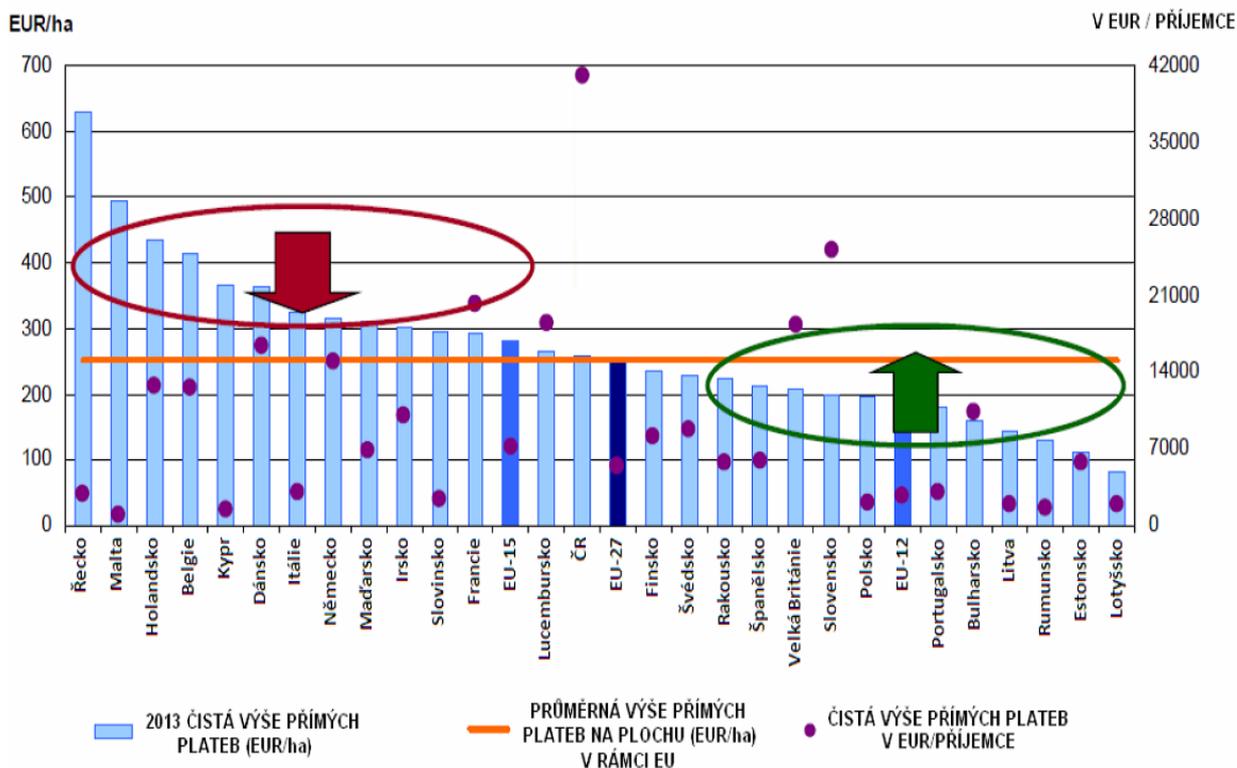
➤ Zachování „dvoupilířové“ SZP

Zemědělský svaz ČR podporuje strukturu dvou pilířů plateb, zejména silný první pilíř na kompenzaci zvýšených nákladů vyžadovaných EU, placených na hektar, plně hrazených ze zdrojů EU, umožňujících zabezpečit zemědělcům ekonomiku produkce. V 1. pilíři odmítá jakoukoliv formu znárodňování – renacionalizaci SZP.

➤ Spravedlivé platby pro všechny

Velmi kritizovaným bodem současné SZP jsou nerovné podmínky mezi jednotlivými členskými státy. Jedná se zejména o různou úroveň dotací, kde staré členské státy, jak vidíme na grafu níže, dostávají dotace podstatně vyšší.

Graf 8: Průměrné platby na hektar užitě zemědělské půdy a na příjemce

Zdroj: Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova.

Navrhované zavedení spravedlivějšího rozdělování přímých plateb mezi členské státy dotazovaní zemědělci vítají, nedává jim to však jistotu, že platby budou skutečně

narovnány. Již nyní se totiž hovoří o opětovných odlišnostech mezi původními a přistoupivšími státy. Jedná se o navrhované přechodné období pro většinu zemí se současnými nadprůměrnými přímými platbami z EU-15, kdy se jim budou po dobu cca 5-ti let tyto platby postupně snižovat. S tímto návrhem Zemědělský svaz ČR nesouhlasí a v případě přijetí, navrhuje přistoupit na formu dorovnání z národních rozpočtů. Obdobně tak, jak to je při platbách TOP-UP v EU-12.

Otázkou je také způsob, jakým budou tyto platby stanoveny. Co se týče zavedení navrhované jednotné platby pro všechny státy – nejeví se podle dotazovaných jako ideální. Něco jiného je hektar v ČR a hektar v Řecku, např. ve výrobních podmínkách. Zde zazněl návrh, aby se platby SAPS vyrovnaly mezi státy v rámci podobných výrobních podmínek, při současném rozlišení platby podle zaměření výroby – rozdílů v rostlinné a živočišné výrobě.

V souvislosti s touto otázkou - Zemědělský svaz ČR podporuje zachování stávající výše rozpočtu EU na zemědělskou politiku a politiku rozvoje venkova jako v současném rozpočtovém období. Staronová tvrzení, že současná výše výdajů na zemědělskou politiku je příliš vysoká, jsou podle něj chybná a jsou dána nepochopením, že evropské zemědělství je zatíženo požadavky na ochranu životního prostředí, údržbu krajiny, pohodu zvířat, na zdravotní nezávadnost potravin či na byrokratickou evidenci apod. Tím je zatíženo výrazně vyššími náklady, než řada světových producentů zemědělských výrobků. Z tohoto důvodu se podle Zemědělského svazu ČR nemůžeme podporu vzdát, ale musíme vyžadovat jejich spravedlivé nastavení v celé EU-27.

V České republice potřebujeme zvýšit produkční rozměr zemědělství, potřebujeme účelnější využití našich pracovních a přírodních zdrojů, konkurenceschopnou agrární produkci, podpořenou v první řadě odpovídající cenovou úhradou – pro plnění funkcí sociálních a environmentálních ve venkovském prostoru, kde je nutno udržet osídlení, mladé kvalifikované lidi a řešit značný pokles zaměstnanosti. Původní členské země (EU-15) to nedělají jinak.

Za podstatný bod úspěšně zreformované agrární politiky zemí EU-27 považuje Zemědělský svaz ČR dosažení vyváženosti mezi jejím ekonomickým, sociálním a ekologickým rozměrem i mezi EU-15 a EU-12.

➤ Zaměření podpor jen na „aktivní zemědělce“

Zemědělský svaz ČR podporuje návrh, aby přímé platby a další produkční a tržní podpory byly poskytovány pouze „aktivním zemědělcům“. Tato myšlenka se líbí i dotazovaným zemědělcům, tj. zaměřit podporu jen na ty, kteří opravdu provozují zemědělskou činnost – funkční, produkující podniky. Nesouhlasí s tím, aby podpory čerpaly například golfová hřiště, letiště, elektrárny apod., kteří jen posečou trávu. Jde však o to, jak bude nakonec tento pojem definován.

➤ Zachování plateb na kompenzaci specifických přírodních omezení

Jako pozitivní vidí dotazovaní zachování plateb pro oblasti s určitým specifickým přírodním omezením (např. hory, podhorské oblasti atd.), kde se zemědělci musí vyrovnávat s jinými podmínkami hospodaření.

➤ Zachování části plateb na řešení národních specifík

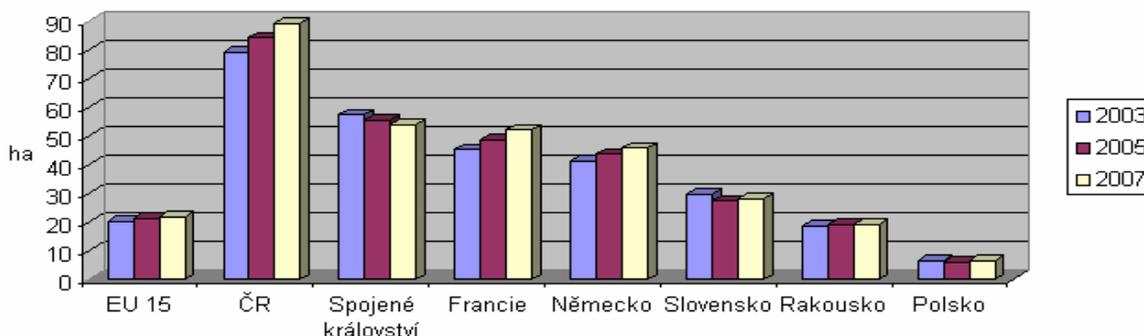
Zemědělský svaz ČR podporuje v rámci reformy SZP možnost nasměrování určitého procenta z celkových přímých plateb k řešení národních specifík, na restrukturalizaci a posílení klíčových, citlivých či ohrožených agrárních sektorů – mléko, přežvýkavci, chmel, bramborový škrob.

Negativa varianty

➤ Zastropování plateb

Jako negativní vnímají dotazovaní především plánované zastropování přímých plateb pro velké podniky. Jak ukazuje graf níže, nejhůře by na tom byla právě ČR, která má v důsledku historického vývoje podstatně větší průměrnou výměru farem, než staré členské země. Poškození by byli i farmáři z ostatních zemí, které mají podobnou strukturu zemědělství jako ČR, například ve Velké Británii, Francii či Německu.

Graf 9: Průměrná výměra zemědělského podniku ve vybraných státech EU (v ha)

Zdroj: ČSÚ, vlastní práce

Dotazovaní zemědělci nevidí důvod pro zavedení tohoto opatření. Právě velké tisícihektarové zemědělské podniky mají podle nich možnost produkovat levněji, mohou si dovolit více investovat do nové techniky, zařízení, atd. než drobní zemědělci, zabývají se hlavně živočišnou výrobou (finančně náročnější), podporují zaměstnanost na venkově. I Zemědělský svaz ČR stvrzuje, že tento návrh jde zcela proti podpoře konkurenceschopnosti evropského zemědělství, podpoře inovací a také proti podpoře zaměstnanosti.

Výhodu v tomto opatření spatřuje jeden respondent v tom, že právě menším farmám (kterých se zastropení nedotkne), by se mohl tímto otevřít vnitřní trh, kam by měly větší možnost expandovat.

Dalším možným následkem tohoto opatření by bylo podle dotazovaných štěpení těchto velkých podniků na menší celky – což v sobě nese opět nárůst administrativy.

Pro možné zastropování, a tím i jeho dopady, existuje několik navržených variant: první varianta – strop 100 tisíc eur na farmu ročně, čeští zemědělci by přišli o 59 % z národní obálky (909,3 mil. eur v roce 2013), tedy o cca 537 milionů eur ročně (při uvažovaném kurzu 1 EUR = 25 Kč jde o 13 337,5 mil Kč). Slovensko by při této variantě přišlo o 57 %, Maďarsko o 31 % a Německo přibližně o 20 % národní obálky. Při střední variantě – 200 tisíc eur na farmu, by si naši zemědělci odepsali téměř 40 % národní obálky. Při variantě stropu 300 tisíc eur, která je velmi reálná, protože by se dotkla jen malého počtu členských států EU, by čeští farmáři trátili 26 % obálky, tedy přibližně 6 miliard korun (České farmy nebudou trestány za svou velikost. <http://eagri.cz/>).

➤ „Ozelenění“ SZP

Návrhy, jako je další provázanost zemědělství a ochrany životního prostředí tzv. „greening“, jsou podle Zemědělského svazu ČR opět kroky proti konkurenceschopnosti, které budou znamenat nárůst administrativy a byrokracie, tj. jdou proti cíli zjednodušit SZP. Dotazovaní zemědělci se také zmiňují o tom, že navrhovaná reforma je příliš „zelená“ a nepřihlíží k potřebě zajistit potraviny pro všechny lidi na světě, nereaguje na současnou poptávku po potravinách. Produkce potravin je naopak v nových státech opět utlumována, kde už nyní jsou upřednostňovány spíše mimoprodukční funkce zemědělství, což je podle zemědělců špatný směr.

Zemědělci se v tomto ohledu bojí dalšího zvyšování nákladů na plnění nových podmínek, povinností, zejména ve vztahu k ochraně životního prostředí jak je navrhováno, což se však nepromítne do cen, ani do výše poskytnuté dotace.

4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Zemědělský svaz ČR, stejně tak jako většina dotazovaných, vidí jako naprosto neakceptovatelnou variantu č. 3. Tato varianta by znamenala devastaci evropského, tedy i českého zemědělství. V případě rušení dotací by Česká republika nebyla schopna konkurovat. Celkově do jednání pro další rozpočtové období Evropské unie vstupujeme s nižší produkcí zemědělských výrobků než v předstupním jednání. Dále pokračovat v dalším omezování produkce z těchto čísel je proto neobhajitelné. Proto je podle Zemědělského svazu ČR nepřijatelná každá varianta, která by vedla k dalšímu zredukování potenciálu našeho zemědělství a k tomu, že budeme stále větší množství potravin dovážet.

Zazněl však i opačný názor – „Na dotacích jsme závislí, protože je dostávají i ostatní státy. V případě jejich zrušení si myslím, že by byla naše republika soběstačná, nedošlo by ani k žádnému nárůstu cen potravin, ceny by byly normální. Dotace stejně nejdou zemědělcům, ale přes zemědělce obchodníkům. Zemědělec z celého řetězce – zemědělec-obchod-zpracovatel vydělává nejméně, a přitom nese největší rizika.“

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

Podle Zemědělského svazu ČR jsou návrhy reformy zatím velmi obecné a je velmi těžké hodnotit konkrétní dopady. Dotazovaní zemědělci se však obávají, že přijetí navrhovaných opatření povede k dalšímu utlumování produkce českého zemědělství. V uplynulých letech došlo k výraznému poklesu stavů hospodářských zvířat s ohledem na množství obhospodařované půdy. Tam, kde je oddělená živočišná výroba od rostlinné, nelze podle zemědělců počítat s rentabilitou výroby mléka a masa. Dále bude na trhu přebytek produktů rostlinné výroby, což zapříčiňuje pokles cen komodit (to i přes současné velmi slušné ceny rostlinné produkce). Problém vidí dotazovaní také v další závislosti ČR na dovozu, což může negativně ovlivnit ceny pro spotřebitele.

Podle Zemědělského svazu ČR potřebuje Česká republika obdobně jako vyspělé země takový rozměr zemědělství, který umožní naplňovat soběstačnost v potravinách, které jsme schopni v podmínkách mírného podnebního pásma sami kvalitně vyrobit. Neboť, proč dovážet výrobky a s nimi i zahraniční práci, když potřebujeme realizovat tuzemský sociální a produkční potenciál. Žádná vyspělá země úroveň soběstačnosti nesnižuje a masově nedovází ze světových trhů a to ani např. Japonsko. Potraviny jsou nadále politikum a budou jím nadále a to zvláště za postupu klimatických změn. Řada odborníků konstatuje, že právě agrární zahraniční obchod je esencí síly ekonomického prostředí v zemědělství. Rozhodující je to, abychom alespoň udrželi nebo lépe rozšířili prostor svých podnikatelských subjektů na vnitřním i na světovém trhu.

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Nejdůležitějším dopadem navrhovaných opatření by podle zemědělců mělo být především vyrovnání podmínek v rámci EU, které vede ke snižování konkurenceschopnosti a restrikci zemědělské produkce v zemích EU 12.

Další problém – nejsou finanční prostředky, hledá se cesta jak zemědělcům více přispět, zpříšňují se však podmínky a povinnosti, které peníze zemědělcům opět vezmou. Podle

dotazovaných se budou zemědělcům opět zvyšovat náklady na plnění nových podmínek, povinností, zejména pak ve vztahu k životnímu prostředí jak je navrhováno, což nebude zohledněno ani v cenách, ani ve výši poskytnuté dotace.

Zmíněna byla také otázka plánovaného zrušení mléčných kvót od roku 2013, kdy by mělo dojít k uvolnění trhu s mlékem. Zde se dotazovaní zemědělci obávají velkého tlaku zahraničních producentů (hlavně Francie – velký potenciál výroby mléka).

4.3 Návrhy pro vyjednávání českých zástupců o reformě SZP po roce 2013

Z výše uvedených názorů a postojů vyplývá, že zainteresované osoby jsou spíše pro zachování „dvoupilířové“ soustavy SZP. Neměly by se nadále vyskytovat výrazné rozdíly v přímých platbách mezi jednotlivými členskými státy. Platby by měly být zaměřeny pouze na „aktivní zemědělce“, tzn. na ty, kteří skutečně provozují zemědělskou činnost. Dále by bylo vhodné prosadit možnost zachování plateb na kompenzaci specifických přírodních omezení a zachovat možnost přerozdělení části přímých plateb na řešení národních specifík (především na citlivé komodity). Velmi důležité, zejména pro Českou republiku, je odmítnutí navrhovaného zastropování plateb, které jde zcela proti podpoře konkurenceschopnosti, inovací a zaměstnanosti. Co se týče dalšího „zelenání“ SZP – podporovat jen do jisté míry. Jelikož možná realizace tohoto opatření v sobě nese další růst byrokracie a nákladů pro samotné zemědělce.

5 Závěr

Společná zemědělská politika EU je jednou z nejstarších a nejnáročnějších společných politik Evropského společenství, na kterou je vynakládána nemalá část celkového rozpočtu Evropské unie. Tato politika měla vždy důvod pro svou existenci, neustále se vyvíjí a snaží se co nejlépe reagovat na potřeby a zájmy nejen samotných zemědělců, ale i celé společnosti. Během své existence prošla řadou významných reforem a nyní stojí před dalším důležitým krokem, který má posunout evropské zemědělství zase o kus dál.

V průběhu jednání o budoucí podobě SZP po roce 2013 bylo představeno důležité sdělení Evropské komise s názvem: „Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky“, které bylo výchozím bodem pro další diskuzi. Byly zde nastíněny základní cíle budoucí SZP a návrhy opatření, pomocí nichž by se jich mohlo dosáhnout. Právě zjištění možných dopadů těchto opatření jak na evropské, tak české zemědělství, bylo cílem této práce.

Na základě provedeného výzkumu u zemědělských podniků byly zjištěny následující skutečnosti. Velmi kritizovaným bodem současné SZP jsou nerovné podmínky mezi jednotlivými členskými státy. Zejména úroveň dotací, které jsou ve starých členských státech podstatně vyšší než v těch nových. Na tuto skutečnost reaguje návrh Komise na zavedení spravedlivějšího rozdělení plateb mezi členské státy. Podle zemědělců, by mělo být nejdůležitějším dopadem navrhovaných opatření právě sladění těchto nerovností, které by už nevedly k dalšímu snižování konkurenceschopnosti a restrikcí zemědělské produkce v EU 12. Již nyní se však hovoří o opětovných odlišnostech mezi původními a přistoupiвшими státy. Jedná se o navrhované přechodné období pro většinu zemí se současnými nadprůměrnými přímými platbami z EU-15, kdy se jim budou po dobu cca 5-ti let tyto platby postupně snižovat. Tento návrh se samozřejmě u nových zemí neseťká s kladnou odezvou.

Dalším navrhovaným opatřením bylo zastropování přímých plateb u velkých zemědělských podniků. Schválení tohoto opatření by mělo podle zemědělců nejhorší dopad právě na Českou republiku, která má v důsledku historického vývoje podstatně

větší průměrnou výměru farem, než staré členské státy. Tímto by mohla přijít o 6 až 13 miliard korun. Poškození by byli i farmáři z ostatních zemí, které mají podobnou strukturu zemědělství jako ČR, například ve Velké Británii či Francii.

Navrhovaná větší provázanost zemědělství a ochrany životního prostředí tzv. greening, přinese podle dotazovaných jen další nárůst administrativy a byrokracie, tj. povede proti cíli zjednodušit SZP. Zemědělci se navíc obávají dalšího zvyšování nákladů na plnění nových podmínek a povinností, které však nebude promítnuto ani v cenách, ani v přijatých dotacích.

Jako naprosto nepřijatelnou shledali dotazovaní navrhovanou dalekosáhlejší reformu SZP se silným důrazem na oblast životního prostředí a změny klimatu, při postupném odklonu od podpor příjmu a většiny tržních opatření. Tato varianta by podle dotazovaných znamenala devastaci evropského, tedy i českého zemědělství. V případě rušení dotací by Česká republika nebyla schopna konkurovat.

Jako vhodné se jeví zaměření podpor jen na „aktivní zemědělce“, kde by přímé platby a další produkční a tržní podpory dostávali jen ti, kteří skutečně provozují zemědělskou činnost. S kladnou odezvou se setkal také návrh na zachování plateb pro oblasti s určitým specifickým přírodním omezením a plateb na řešení národních specifík.

Závěrem lze říci, že návrhy reformy jsou dosud velmi obecné a je velmi těžké hodnotit jejich konkrétní dopady. Na základě dosud zjištěných skutečností se však už nyní zemědělci obávají, že přijetí navrhovaných opatření povede k dalšímu utlumování produkce českého zemědělství. Tam, kde je oddělená živočišná výroba od rostlinné, nelze podle zemědělců počítat s rentabilitou výroby mléka ani masa. Dále bude na trhu přebytek produktů rostlinné výroby, což zapříčiňuje pokles cen komodit (to i přes současné velmi slušné ceny rostlinné produkce). Problém vidí dotazovaní také v další závislosti ČR na dovozu, což může negativně ovlivnit ceny pro konečné spotřebitele.

Společná zemědělská politika není jen politikou zemědělců, ale nás všech. Proto je velmi důležité, aby její budoucí reforma vedla k udržitelnému, vyváženému, jednoduššímu hospodářství, které bude lépe reagovat na hospodářské, environmentální a územní problémy.

6 Summary

The theme of my bachelor thesis concerns evolution of the Common Agricultural Policy (CAP) Reforms and their impact on the European Agriculture in within the Discussion on the Changes of the CAP since 2013. The main aim of this work is to evaluate the anticipated impact of CAP reforms on European agriculture and to confront the upcoming changes with the Czech agriculture.

The thesis is divided into two main parts. The first part is the theoretical part, which outlines the basic characteristics of the CAP, followed by a chronological development of the CAP reform measures and their consequences. The final section is devoted to the characteristics of Czech agriculture - before and after EU accession.

The second part (practical part) – there are first mapped the current proposals for reform of the CAP after 2013. The proposals come mainly from the EU institutions - European Commission, European Parliament, and European Council, then from the Member States. Another part is devoted to own research on farms. Based on this information and knowledge is evaluated anticipated impact of the prepared reform steps on the European and Czech agriculture. In conclusion, there are suggestions and recommendations for negotiation Czech representatives on the reform of the CAP after 2013.

7 Seznam použité literatury

BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2001. 116 s. ISBN 80-7157-514-3.

FAJMON, H. a kol. *Čeští zemědělci a Společná zemědělská politika Evropské unie: Informační příručka europoslance Hynka Fajmona*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 127 s.

FAJMON, H. a kol. *Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU: Informační příručka europoslance Hynka Fajmona*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 187 s.

FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 743 s. ISBN 80-7325-015-2.

FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: C.H. Beck, 2008. 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.

JAVŮRKOVÁ, J. *Zemědělská politika Evropských společenství*. Praha: Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, 1990. 100 s. ISSN 0862 – 3562.

KEŘKOVSKÝ, M., KEŘKOVSKÁ, A. *Evropská unie - historie, instituce, ekonomika a politiky*. Praha: Computer Press, 1999. 142 s. ISBN 80-7226-196-7.

KUČEROVÁ, I. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007. 347 s. ISBN 978-80-246-1212-6.

MAREK, D., BAUN, M. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. 227 s. ISBN 978-80-87029-89-3.

MAŠTÁLKA, J., ČUBA, F., HURTA, J. *Zemědělství v globalizovaném světě*. Brusel, Slušovice: GUE/NGL, Evropský parlament, 2010. 75 s.

SVATOŠ, M., a kol. *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 1999. 262 s. ISBN 978-80-7375-255-2.

Internetové zdroje:

Zakládající smlouvy, Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (1957), Hlava II, Zemědělství. [online] Dostupné na WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding>>.

History & Objectives. [online] *Oficiální stránky COPA-COGECA*. [cit. 2010-11-25] Dostupné na WWW: <<http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=CogecaHistory&lang=en>>.

Zemědělství a rozvoj venkova, Současná podoba SZP. [online] *Oficiální stránky Evropské komise*. [cit. 2010-11-28] Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/change/index_cs.htm>.

Další dotační programy, SAPARD. [online] *Oficiální stránky Státního intervenčního fondu*. [cit. 2010-12-02] Dostupné na WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/sapard>>.

Program rozvoje venkova, LEADER+. [online] *Oficiální stránky Státního intervenčního fondu*. [cit. 2010-12-02] Dostupné na WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/op/02/21/214>>.

Vize českého zemědělství po roce 2010. [online] *Oficiální stránky Ministerstva zemědělství ČR*. [cit. 2010-12-06] Dostupné na WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/skupina-pro-strategicke-otazky/>>.

Program rozvoje venkova. [online] *Oficiální stránky Státního intervenčního fondu*. [cit. 2010-12-02] Dostupné na WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd>>.

Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013. [online] *Oficiální stránky Ministerstva zemědělství ČR*. [cit. 2010-12-08] Dostupné na WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/26839/Narodni_strategicky_plan_rozvoje_venkova.pdf>.

Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2009. [online] *Oficiální stránky Ústavu zemědělské ekonomiky a informací*. [cit. 2010-12-16] Dostupné na WWW: <<http://www.uzei.cz/left-menu/publikacni-cinnost/studie/2011/studie104.pdf>>.

Monitoring EU europoslance Hynka Fajmona – prosinec 2009, únor 2010, červen 2010. [online] Dostupné na WWW: <<http://www.fajmon.eu/cze/dokumenty.php?page=31>>.

Společná zemědělská politika po roce 2013 - Veřejná debata, Souhrnná zpráva. [online] *Oficiální stránky Evropské komise*. [cit. 2010-12-20] Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/report/summary-report_cs.pdf>.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. července 2010 o budoucnosti společné zemědělské politiky po roce 2013. [online] *Oficiální stránky Evropského parlamentu*. [cit. 2010-07-14] Dostupné na WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0286+0+DOC+XML+V0//CS>>.

Francie-SRN – Agenda 2020. [online] *Oficiální stránky Zemědělského svazu ČR*. [cit. 2010-10-12] Dostupné na WWW: <www.zscr.cz/download/1578311_3_Pozice_SRN_a_Francie_k_SZP.doc>.

Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky. Dostupné na WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0672:FIN:cs:PDF>>.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 18. ledna 2011 o uznání zemědělství jako strategického odvětví v souvislosti se zajišťováním potravin. [online] *Oficiální stránky Evropského parlamentu*. [cit. 2011-01-25] Dostupné na WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2011-0006&language=CS&ring=A7-2010-0376>>.

Východiska pozice ČR k budoucí podobě SZP EU po roce 2013. [online] *Oficiální stránky Ministerstva zemědělství ČR*. [cit. 2010-12-18] Dostupné na WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/90689/SZP_po_roce_2013_z_pohledu_CR.pdf>.

Tisková zpráva, 3077. zasedání Rady, Zemědělství a rybolov. [online] *Oficiální stránky Rady Evropské unie*. [cit. 2011-04-02] Dostupné na WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/agricult/121086.pdf>.

Návrh zprávy o společné zemědělské politice do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin, přírodních zdrojů a územní problematiky. [online] *Oficiální stránky Evropského parlamentu*. [cit. 2011-03-10] Dostupné na WWW: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/agri/pr/857/857600/857600cs.pdf>.

Nové nastavení SZP má být férovější a jednodušší, Tereza M. Dvořáčková, tisková mluvčí Mze, 9. 11. 2010. [online] *Oficiální stránky Ministerstva zemědělství ČR*. [cit. 2010-11-18] Dostupné na WWW:< http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/ministerstvo-zemedelstvi/tiskove-zpravy/x2010_nove-nastaveni-spolecne-zemedelske-1.html>.

České farmy nebudou trestány za svou velikost, Tereza M. Dvořáčková, tisková mluvčí Mze, 22. 2. 2011. [online] *Oficiální stránky Ministerstva zemědělství ČR*. [cit. 2011-02-28] Dostupné na WWW:<http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/ministerstvo-zemedelstvi/tiskove-zpravy/x2011_ceske-farmy-nebudou-trestany-za-svou.html>.

Deklarace ze zakládajícího jednání Světové platformy zemědělců - Ing. Miroslav Louma, Zemědělský svaz ČR, 30. 3. 2011.

Analýza: Voda a zemědělství v ČR, Doc. Ing. Tomáš Doucha, CSc., Ing. Jiří Holas, CSc, 12. 5. 2011. [online] [cit. 2011-05-20] Dostupné na WWW:< <http://www.nase-voda.cz/cistota-vody-a-rekreace/analyza-voda-a-zemedelstvi-v-cr-3/>>.

8 Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Zemědělství jako procento celkového rozpočtu EU

Graf 2: Vývoj přímých plateb pro EU-10 v letech 2004 - 2013

Graf 3: Zemědělská produkce ČR v běžných cenách

Graf 4: Zemědělská produkce ČR ve stálých cenách roku 2000

Graf 5: Vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v letech 2000 - 2009

Graf 6: Finanční saldo zahraničního obchodu s živými prasaty a vepřovým masem

Graf 7: Vývoj stavů prasat a produkce vepřového masa v letech 1989 – 2009

Graf 8: Průměrné platby na hektar užití zemědělské půdy a na příjemce

Graf 9: Průměrná výměra zemědělského podniku ve vybraných státech EU (v ha)

Tabulka 1: Produkční limity v ČR po vstupu do EU

Tabulka 2: Podpory agrárního sektoru ČR v období 2004-2013

9 Přílohy

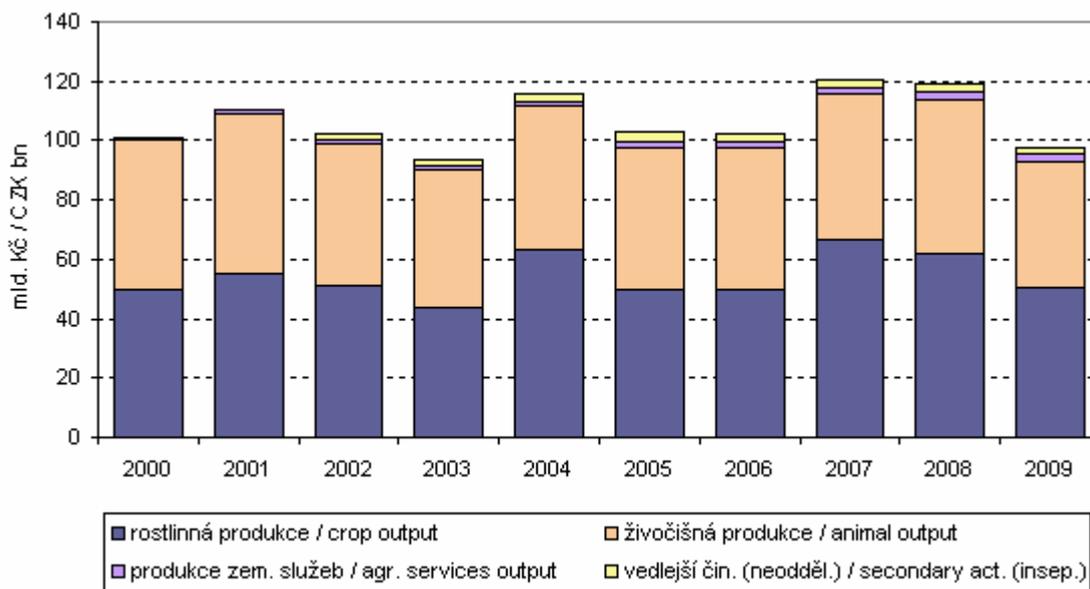
Příloha 1

Tabulka 1: Produkční limity v ČR po vstupu do EU

Oblast	Národní kvóta
orná půda - plocha (ha) dosahovaly	2 253 598
referenční výnos (t/ha)	4,2
Mléko – dodávky dosahovaly, prodeje (t)	2 143
Tučnost mléka (%)	4,21
krávy (ks)	90 300
Zvláštní prémie skotu (ks)	244 349
porážková prémie skotu:	
dospělí,	483 382
telata (ks)	27 380
cukr celkem (t)	454 862
škrob (t)	33 660
len (t)	
Dlouhé vlákno	1 923
Krátké vákno	2 866
ovce (ks)	66 733
sušená píce (t)	27 942
zpracované ovoce a zelenina (t)	
Rajčata	12 000
Broskve	1 287
Hrušky	11

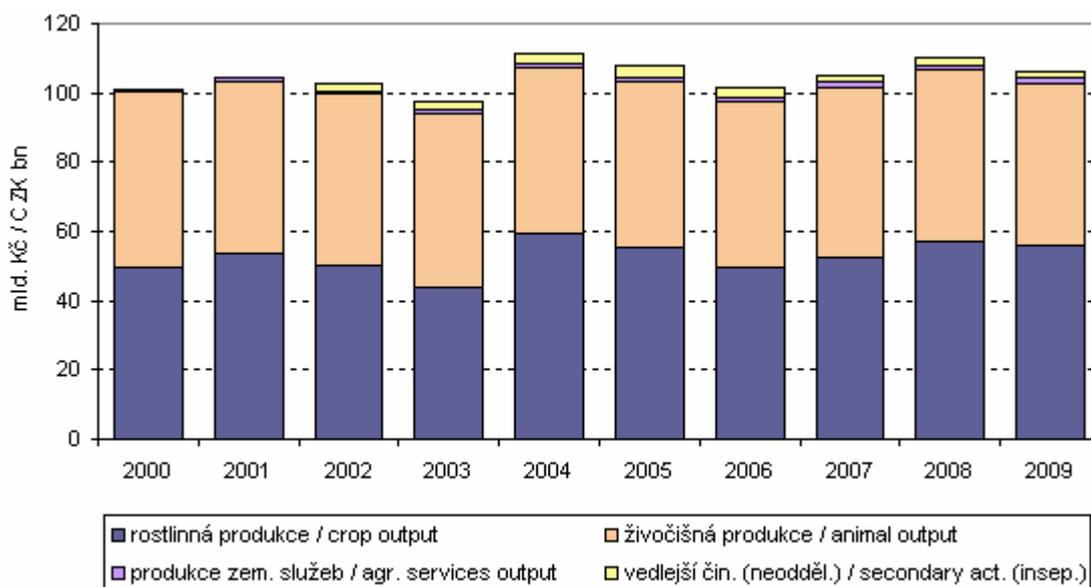
Zdroj: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006.

Graf 3: Zemědělská produkce ČR v běžných cenách

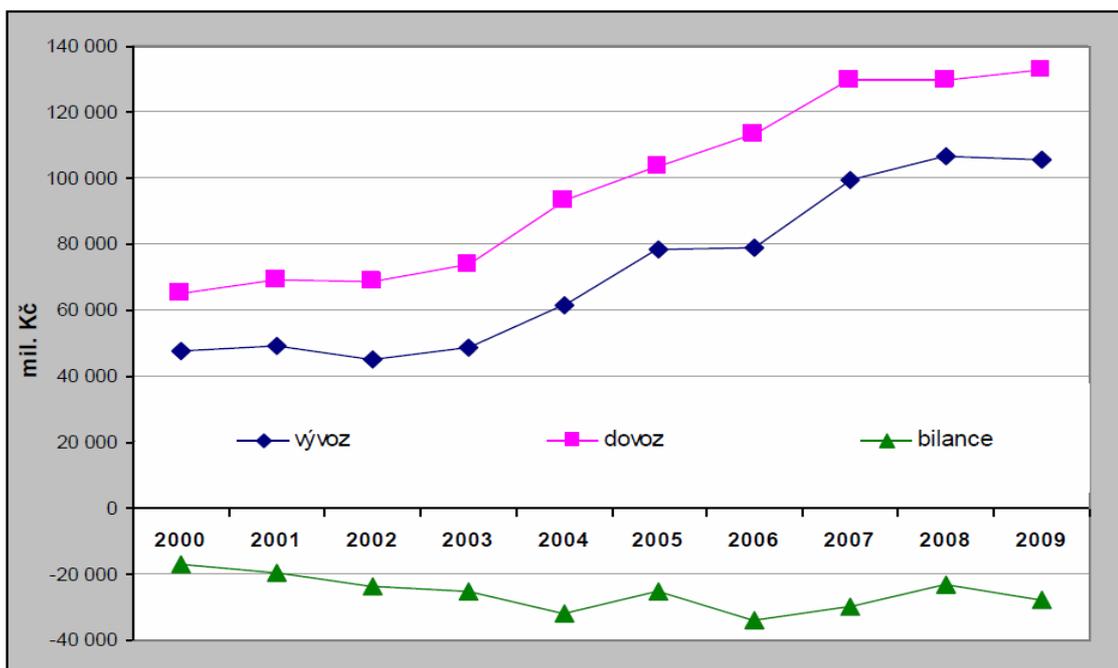
Zdroj: ČSÚ, zveřejněno 18.5. 2010.

Graf 4: Zemědělská produkce ČR ve stálých cenách roku 2000

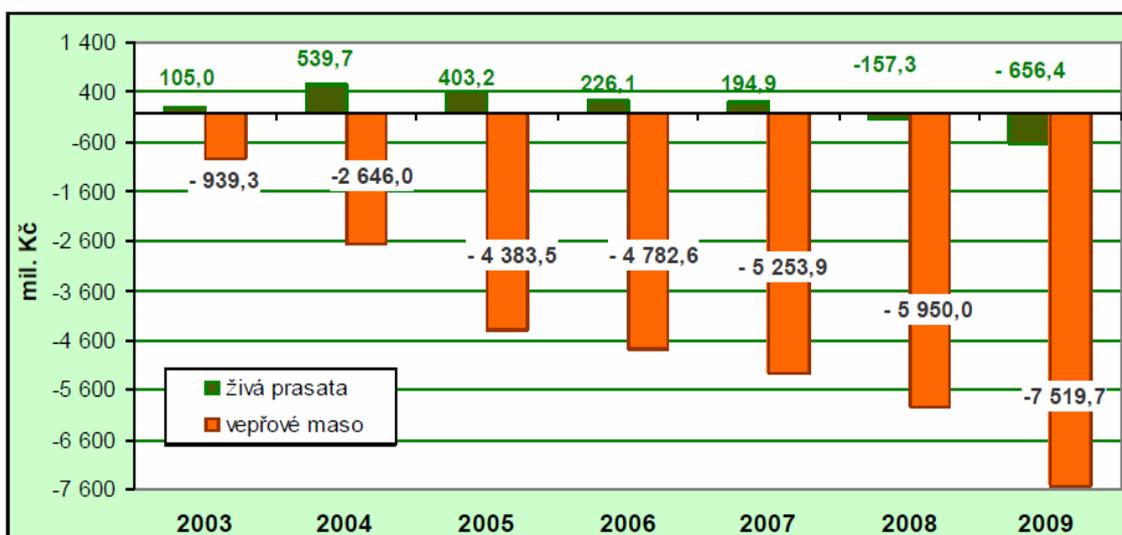
Zdroj: ČSÚ, zveřejněno 18. 5. 2010.

Graf 5: Vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR v letech 2000-2009

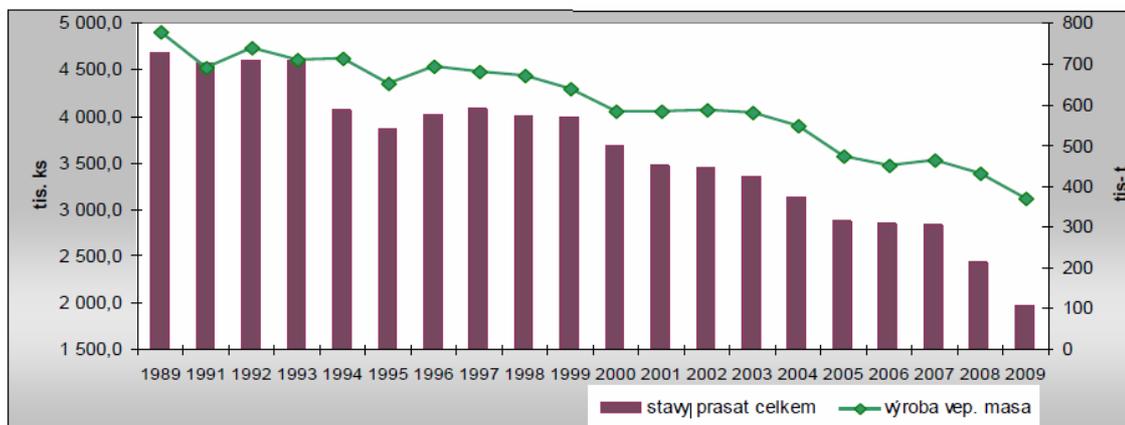

Zdroj: Ročenka agrárního zahraničního obchodu ČR za rok 2009, str. 23.

Graf 6: Finanční saldo zahraničního obchodu s živými prasaty a vepřovým masem v mil. Kč

Zdroj: Vize českého zemědělství po roce 2010, str. 9.

Graf 7: Vývoj stavů prasat a produkce vepřového masa v letech 1989-2009

Zdroj: Vize českého zemědělství po roce 2010, str. 8.

Tabulka 2: Podpory agrárního sektoru ČR v období 2004-2013

(mld. Kč, v cenách a směnném kurzu Kč/EUR roku 2005)

Kategorie podpor	2001/02	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkem podpory	20,6	28,3	30,5	32,7	33,0	35,3	37,6	39,9	39,3	39,3	38,5
- národní	20,6	13,2	13,5	13,8	12,8	12,8	12,8	12,8	8,0	8,0	8,0
- EU	0	15,1	17,0	18,9	20,1	22,4	24,7	27,0	31,3	31,3	30,5
Z toho:											
Přímé platby	2,9	11,1	12,2	13,4	14,6	16,9	19,2	21,5	18,9	18,9	18,1
- národní	2,9	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	0	0	0
- EU	0	5,9	7,0	8,2	9,4	11,7	14,0	16,3	18,9	18,9	18,9
HRDP	3,0	5,7	6,1	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	7,6	7,6	7,6
- národní	3,0	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5	1,5	1,5
- EU	0	4,6	4,9	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	6,1	6,1	6,1
OP Zemědělství	3,7	1,8	2,5	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	4,0	4,0	4,0
- národní	3,7	0,5	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	1,1	1,1
- EU	0	1,2	1,7	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,9	2,9	2,9
Národní podpory	8,9	6,3	6,3	6,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
- národní	8,9	6,3	6,3	6,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
- EU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Podpora cen	2,1	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
- národní	2,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- EU	0	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

Poznámka: Propočten proveden dle národních kvót schválených Kodaňským summitem v roce 2002

Zdroj: Rada vlády pro udržitelný rozvoj. Střednědobá koncepce sociálního a ekonomického rozvoje, 2003. Úprava tabulky: FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. str. 37.

POPIS TŘÍ OBECNÝCH MOŽNOSTÍ POLITIKY

	Přímé platby	Tržní opatření	Rozvoj venkova
Možnost 1	Zavést spravedlivější rozdělování přímých plateb mezi členské státy (beze změny stávajícího systému přímých plateb).	Posílit nástroje řízení rizik. V případě potřeby zefektivnit a zjednodušit stávající tržní nástroje.	Zachovat orientaci vyplývající z kontroly stavu reformy, tj. zvýšit finanční prostředky na řešení problémů souvisejících se změnou klimatu, vodou, biologickou rozmanitostí a energií z obnovitelných zdrojů a s inovacemi.
Možnost 2	Zavést spravedlivější rozdělování přímých plateb mezi členské státy a podstatně změnit jejich systém. Přímé platby by se skládaly: <ul style="list-style-type: none"> • ze základní sazby, která by sloužila jako podpora příjmu, • z povinné dodatečné podpory na specifické „ekologické“ veřejné statky poskytované prostřednictvím jednoobdobých, všeobecných, mímosmluvních, ročních zemědělsko-environmentálních opatření založených na dodatečných nákladech na provádění těchto opatření, • z dodatečné platby na kompenzaci specifických přírodních omezení • a z dobrovolné podpory vázané na produkci pro konkrétní odvětví a regiony¹² Zavést nový systém pro malé hospodářské podniky. Zavést „horní strop“ základní sazby a současně zohlednit přínos velkých zemědělských podniků pro zaměstnanost venkova.	V případě potřeby zlepšit a zjednodušit stávající tržní nástroje.	Upravit a doplnit stávající nástroje, tak aby více odpovídaly prioritám EU, s podporou zaměřenou na životní prostředí, změnu klimatu a/nebo restrukturalizaci a inovace, a posílit iniciativy na regionální a místní úrovni. Posílit stávající nástroje řízení rizik a zavést nepovinný nástroj na stabilizaci příjmu kompatibilní s kritérii „Green Box“ Světové obchodní organizace za účelem kompenzace závažných ztrát příjmů. Mohlo by se počítat s určitým přerozdělením finančních prostředků mezi členskými státy na základě objektivních kritérií.
Možnost 3	Postupně rušení přímých plateb v jejich současné podobě. Namísto nich poskytnout omezené platby na environmentální veřejné statky a dodatečné platby na specifická přírodní omezení.	Zrušit veškerá tržní opatření, s možnou výjimkou doložek o narušení, které by mohly být aktivovány v době závažných krizí.	Opatření by se hlavně zaměřovala na změnu klimatu a environmentální aspekty.

Příloha 6

Expertní rozhovory:

➤ Ing. Martin Pýcha - Zemědělský svaz ČR

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Mezi největší nedostatky, patří různé nastavení podmínek pro různé členské země. To obnáší několik pohledů:

1. Současná podoba SZP EU je více výhodná pro původní členské země, které rovněž mají podstatně vyšší dotace.
2. Existuje rozdíl ve formě vyplácení podpor mezi novými a starými členskými zeměmi (EU 15 uplatňuje model platby na farmu, nové země, mimo Slovinska, mají model SAPS tj. platby na plochu).
3. Současné nastavení SZP v nových členských zemích motivuje zemědělce nic neprodukovat a pouze udržovat krajinu. V ČR se to pak projevuje poklesem zemědělské produkce především v oblasti živočišné výroby.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Návrhy reformy jsou zatím velmi obecné a je velmi těžké hodnotit konkrétní dopady.

Obecně lze říci, že některé návrhy ano a některé nikoliv. Např. návrh na zastropování přímých plateb jde zcela proti podpoře konkurenceschopnosti evropského zemědělství, podpoře inovací a také proti podpoře zaměstnanosti.

Zásadně odmítáme, že v rámci reformy se navrhuje přechodné období pro většinu zemí se současnými nadprůměrnými přímými platbami z EU-15, na postupné snižování po dobu cca 5-ti let. Pro nové země není navrhováno žádné zvýhodnění. S návrhy na přechodné období dorovnávání vyšších přímých plateb z unijních prostředků nesouhlasíme. Pokud bude prosazeno přechodné období ke snižování přímých plateb, pak navrhuje přistoupit na formu dorovnání z národních rozpočtů. Obdobně tak, jak to je při platbách TOP-UP v EU-12.

Další návrhy jako je další provázanost zemědělství a ochrany životního prostředí tzv. „greening“ jsou opět kroky proti konkurenceschopnosti a také budou znamenat nárůst administrativy a byrokracie, tj. jdou proti cíli zjednodušit SZP.

Na druhou stranu v rámci reformy SZP podporujeme možnost nasměrování určitého procenta z celkových přímých plateb k řešení národních specifik, na restrukturalizaci a posílení klíčových, citlivých či ohrožených agrárních sektorů - mléko, přežvýkavci, chmel, bramborový škrob.

Podporujeme návrh, aby přímé platby a další produkční a tržní podpory byly poskytovány pouze aktivním zemědělcům.

Podporujeme strukturu dvou pilířů plateb, zejména silný první pilíř na kompenzaci zvýšených nákladů vyžadovaných EU, placených na hektar, plně hrazených ze zdrojů EU, umožňujících zabezpečit zemědělcům ekonomiku produkce. V 1. pilíři odmítáme jakoukoliv formu znárodňování – renacionalizace SZP.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty? 4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Listopadový dokument (z r. 2010) o záměrech nastavení Společné zemědělské politiky EU po roce 2013 ve vazbě na strategii Evropa 2020 nastiňuje tři varianty budoucí reformy. Na základě informací, které v dokumentu jsou, se nám jako nejvhodnější varianta jeví, stejně jako MZe ČR, varianta č. 2. Postoj není možné uzavřít bez znalosti podrobnějších informací a také bez rozhodnutí o rozpočtu EU. Můžeme ale říci už teď, že varianta č. 3 z předloženého dokumentu EK je pro Zemědělský svaz naprosto neakceptovatelná, neboť by znamenala devastaci evropského tedy i českého zemědělství.

Celkově do jednání pro další rozpočtové období Evropské unie vstupujeme s nižší produkcí zemědělských výrobků než k předvstupním jednáním. Myslíme si, že dále pokračovat v dalším omezování produkce z těchto čísel je neobhajitelné. Je pro nás nepřijatelná každá varianta, která by vedla k dalšímu zredukování potenciálu našeho zemědělství a k tomu, že budeme stále větší množství potravin dovážet.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství? 6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Těžko se explicitně vyjádřit, protože finální podoba (a její dopady) jsou dosud nejasné. Co je velmi důležité: Zemědělský svaz podporuje zachování stávající výše rozpočtu EU na zemědělskou politiku a politiku rozvoje venkova jako v současném rozpočtovém období. Staronová tvrzení, že současná výše výdajů na zemědělskou politiku je příliš vysoká, jsou chybná a jsou dána nepochopením, že evropské zemědělství je zatíženo požadavky na ochranu životního prostředí, údržbu krajiny, pohodu zvířat, na zdravotní nezávadnost potravin či na byrokratickou evidenci apod. Tím je zatíženo výrazně vyššími náklady, než řada světových producentů zemí. Z tohoto důvodu se nemůžeme podpor vzdát, ale musíme vyžadovat jejich spravedlivé nastavení v celé EU-27.

V České republice potřebujeme zvýšit produkční rozměr zemědělství, potřebujeme účelnější využití našich pracovních a přírodních zdrojů, konkurenceschopnou agrární produkci, podpořenou v první řadě odpovídající cenovou úhradou – pro plnění funkcí sociálních a environmentálních ve venkovském prostoru, kde je nutno udržet osídlení, mladé kvalifikované lidi a řešit značný pokles zaměstnanosti. Původní členské země (EU-15) to nedělají jinak.

Podpory a dotace musejí krýt zvýšené požadavky na zemědělství kladené a být rovné podle jednotných pravidel v celé unii s vyloučením možnosti soutěže státních rozpočtů. Rovný přístup požadujeme i ve vztahu k velikosti zemědělských podniků. Za podstatný bod úspěšně zreformované agrární politiky zemí EU-27 považujeme dosažení vyváženosti mezi jejím ekonomickým, sociálním a ekologickým rozměrem i mezi EU-15 a EU-12.

ČR obdobně jako vyspělé země potřebuje takový rozměr zemědělství, který umožní naplňovat soběstačnost v potravinách, které jsme schopni v podmínkách mírného podnebního pásma sami kvalitně vyrobit. Neboť proč dovážet výrobky a s nimi i zahraniční práci, když potřebujeme realizovat tuzemský sociální a produkční potenciál. Žádná vyspělá země úroveň soběstačnosti nesnižuje a masově nedovází ze

světových trhů a to ani např. Japonsko. Potraviny jsou nadále politikum a budou jím nadále a to zvláště za postupu klimatických změn. Řada odborníků konstatuje, že právě agrární zahraniční obchod je esencí síly ekonomického prostředí v zemědělství. Rozhodující je to, abychom alespoň udrželi nebo lépe rozšířili prostor svých podnikatelských subjektů na vnitřním i na světovém trhu.

- Zemědělské družstvo – 2350 ha půdy; výroba mléka, hovězího a vepřového masa

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Současná podoba SZP je dle mého názoru špatná a to proto, že není společná jak je v názvu uvedeno, ale „dvoukolejná“. Jiné podmínky jsou v EU 15 a jiné v přistoupivších zemích. Preferoval bych rovné podmínky pro všechny. Nedostatkem je platba na plochu, podpora nevýroby v nových zemích, likvidace živočišné výroby. Problém vidím také v možnosti dorovnání dotací z rozpočtů států, která vede k soutěži bohatých rozpočtů a ne ke konkurenceschopnosti samotných zemědělců. Zachována by měla být z mého pohledu evidence půdních bloků v LPIS, kde bych pouze odstranil zbytečnou byrokracii při manipulaci s již zavedenými bloky.

Jako velký problém vidím vylidňování venkova, kde bych navrhoval podporovat pracovní místa na venkově dotací.

SZP pokud vyžaduje na členských státech dodržování některých zásad (např. značení zvířat, zákaz zkrmování masokostní moučky, větší klece pro slepice atd.), neměla by dovážet potraviny ze zemí, kde nejsou tyto zásady dodržovány.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Nemyslím si, že navrhované kroky k dosažení stanovených cílů povedou. Reforma, která je navrhována, je příliš “zelená” a nepřihlíží k potřebě zajistit potraviny

pro všechny lidi na světě, nereaguje na současnou poptávku po potravinách. Produkce potravin je naopak v nových státech opět utlumována.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty?

Nejvíce přijatelná je podle mého názoru varianta č. 2. Pozitiva vidím ve snaze zavést spravedlivější rozdělování přímých plateb mezi členské státy. Jako negativní vidím navrhované zastropování plateb, kde by zejména ČR vzhledem k velikosti svých zemědělských podniků utrpěla velké ztráty. Dalším negativem je podle mého názoru snaha o již zmiňované “zelenání” SZP, které nepovede k zajištění dostatečné produkci potravin, ale spíše k větší byrokracii. Dopad realizace ostatních opatření si netroufám odhadovat.

4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Jako nepřijatelnou variantu vidím možnost č. 3, vzhledem k jejímu hlavnímu zaměření na otázky životního prostředí, změny klimatu. Co se týče zde navrhovaného postupného rušení přímých plateb – dotace bych buď všude zrušil, nebo je zavedl pro všechny stejné.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Nejdůležitějším dopadem navrhovaných opatření by podle mého názoru mělo být především vyrovnání rozdílných podmínek mezi starými a novými členskými státy.

- Zemědělské a obchodní družstvo – 2800 ha půdy, chov dojného skotu (550 ks); šlechtitelský, rozmnožovací i užitkový chov prasat

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Největším problémem SZP je rozdílný pohled na členské státy, rozdílná úroveň podpor – snižuje to naši konkurenceschopnost, nejsme schopni vyrábět a investovat do výroby. Zemědělci ostatních členských států (např. Německo, Rakousko) si mohou dovolit prodávat pod výrobními náklady, protože jim to dotace dorovnávají, naši zemědělci nikoliv.

Co se týče České republiky, velký nedostatek vidím v činnosti některých státních institucí - Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Státní veterinární správa ČR apod., které podle mého názoru neplní dostatečně svou funkci. Česká republika nemá také žádnou ochranu svého trhu, dovážíme zboží, které nespĺňuje požadavky, které jsou kladeny na výrobu našich produktů.

Problém dofinancování z národních rozpočtů. Dochází k souboji rozpočtů jednotlivých států – problém konkurenceschopnosti našich zemědělců (naši zemědělci navíc dostávají z rozpočtu jen malou část prostředků, na které mají na základě smluv podepsaných před vstupem do EU nárok). Každá země má také rozdílný daňový systém, jiný způsob plateb sociálního a zdravotního pojištění – sladění těchto podmínek je však podle mého názoru nemožné.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Těžko hodnotit, zda se naplněné cíle splnit podaří.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty? 4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Jako nejvíce vhodnou bych viděl variantu č. 2. Navrhované spravedlivější přímé platby pro členské státy vítám, nedává to však našim zemědělcům jistotu, že platby budou skutečně srovnány. Jako nedostatek vidím zastropování plateb, kde Česká republika

vzhledem k velikosti svých zemědělských podniků může velmi utrpět. S dalším ozeleňováním SZP nesouhlasím, vede k zemědělství bez produkce, bez dobytka atd.

Variantu č. 3 nevidím jako vhodnou.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Přijetí navrhovaných opatření podle mého názoru povede opět ke snižování produkce. Už nyní jsou upřednostňovány spíše mimoprodukční funkce zemědělství, což je podle mého názoru špatný směr.

➤ Zemědělské družstvo – 2358 ha půdy, 600 ks krav, 480 ks býků ve výkrmu

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Velký problém jsou nerovnoměrné podmínky mezi státy. Státy dotují své zemědělce jinak, než je dotujeme například my – snižuje to naši konkurenceschopnost.

Problém – nejméně 50 % mléka jde do mlékáren ve vlastnictví zahraničních subjektů. Český zpracovatel – kromě tradičních, stabilních značek tu není – neustály konkurenci. Problémem je také jejich velký počet, velké podniky, které se musí draze udržovat, tlačí výkupní ceny mléka dolů. Naopak v zahraničí – jedna malá mlékárna zpracuje stejné množství mléka, jako celý Jihočeský kraj.

Problémem je zacílení dotací v rámci II. pilíře - Program rozvoje venkova. Každý chce čerpat dotace – peníze jdou do nesmyslných, často předražených a nepotřebných projektů. Nevyhodnocuje se jejich účinnost, dopad na životní prostředí, ani ekonomická stránka. Jejich efektivita se vytrácí. Navíc po roce 2015 budeme do rozpočtu EU přispívat více, než budeme dostávat. Proto je důležité, do čeho naše peníze jdou – platíme to, co nechceme a nepotřebujeme. V dnešní době – hospodářská krize, zadluženost eurozóny, nestabilita kurzů měn, bychom měli lépe zvažovat, kde prostředky končí.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Podle mého názoru, tyto kroky nepovedou k naplnění těchto cílů, spíše naopak.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty? 4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Každá varianta má své pro a proti. Co se týče dotací, jsme na nich závislý, protože je dostávají i ostatní státy. V případě jejich zrušení (jak je navrhováno ve 3. variantě), si myslím, že by byla naše republika soběstačná, nedošlo by ani k žádnému nárůstu cen potravin, ceny by byly normální. Dotace stejně nejdou zemědělcům, ale přes zemědělce obchodníkům. Zemědělec z celého řetězce – zemědělec-obchod-zpracovatel vydělává nejméně, a přitom nese největší rizika.

Názor na ozelenění – kde by mělo být 30 % přímých plateb podmíněno tím, že v sobě zahrnují zvláštní zelená opatření – tzv. greening, vidím jako další vyhozené peníze.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Zastropení plateb - na české zemědělství bude ten dopad nejhorší v Evropě. V Evropě totiž neexistuje stát s tak velkým podílem tak velkých farem jako u nás – možná trochu v Maďarsku, Anglie jich má také poměrně dost, stejně jako Německo a Slovensko.

- Společnost s ručením omezeným – 2500 ha; výroba brambor, mléka, řepky a produkce vepřového a hovězího masa

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Současná SZP je postavena na vysoké podpoře původních států EU. Při vstupu byly přístupujícím státům nabídnuty podmínky, které byly z větší části přijaty a diskriminují české zemědělce. Po roce 2013 má dojít k narovnání podmínek, již nyní se však hovoří o opětovných odlišnostech mezi původními a přistoupivšími státy.

Velkým problémem současné SZP je její administrativní náročnost a to jak pro zemědělce, tak i pro celý systém administrace. Například složitost žádostí, zejména pro malé zemědělce, způsobuje odsun prostředků ze zemědělství do sféry projektantů nebo firem zabývajících se přímo dotacemi. Žádost by měla obsahovat povinné údaje o zemědělci, strukturu jeho podnikání (RV, ŽV, atd.), region, výměru půdy, kusy dobytka a také údaje o produkci, to proto, aby bylo zřejmé, že zemědělec skutečně vyrábí a prodává.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Nejsem přesvědčen, že se podaří naplnit všechny cíle.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty? 4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Jako nejrealnější vidím variantu č. 2. Návrhy jsou však velmi obecné, abych mohl vyhodnotit jejich případné dopady. Jako nepřijatelná se mi jeví 3. varianta, postupné rušení dotací vidím jako nepříliš vhodný krok.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

České zemědělství bude mít problémy. V ČR došlo k výraznému poklesu stavů hospodářských zvířat s ohledem na množství obhospodařované půdy. Tam kde je oddělená živočišná výroba od rostlinné, nelze počítat s rentabilitou výroby mléka

a masa. Dále bude na trhu přebytek produktů rostlinné výroby, což zapříčiňuje pokles cen komodit (to i přes současné velmi slušné ceny rostlinné produkce).

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Obávám se opět daleko horších podmínek mezi původními a přistoupivšími státy. Při platbách na produkci bude ČR velmi oslabena.

➤ Společnost s ručením omezeným - 1900 ha půdy, chov dojného skotu (1200 ks)

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Jsem pro zachování současného stavu – vyplácení dotací zemědělcům (bez dotací by se podle mého názoru neobešlo české ani evropské zemědělství obecně). Dotace bych nechal vázané na půdu, dobytčí jednotky, citlivé komodity, což by mělo tvořit hlavní část podpor. Zachoval bych i podporu znevýhodněných oblastí, kde se zemědělci musí vyrovnávat se ztíženými podmínkami hospodaření.

Problém vidím v samotném nastavení plateb – kdy např. zemědělec vykázal v referenčním období určitý počet kusů krav, je mu vyměřena určitá platba, kterou pobírá i v dalších letech, aniž by se zjišťovalo, jestli ty krávy ještě má. Nevidím důvod, proč se vyplácí podpory někomu, kdo už je nepotřebuje a čerpá je jen na základě takto vypočtených historických hodnot. Navíc musíme vést nejrůznější evidence, výkazy apod., kde není problém tuto platbu každý rok přizpůsobit aktuálnímu stavu.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Netroufám si hádat.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle

Vás dopad realizace této varianty? 4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Nejvíce se ztotožňuji s variantou č. 2. Problém však vidím v zastropování velkých podniků – nechápu důvod tohoto návrhu. Velké podniky – zabývají se hlavně živočišnou výrobou (finančně je náročnější), jsou zaměstnavateli lidí na venkově, mohou si dovolit více investovat, než drobní zemědělci.

Ozelenění – myslím že současná SZP je už „zelená“ dost. Svázáním plateb vyšší ochranou životního prostředí dojde podle mého názoru opět k nárůstu administrativní náročnosti, jak pro farmáře, tak pro orgány, co tento systém administrují. Zemědělci si pak budou vybírat pro ně nejjednodušší řešení a nepovede to ke kžýzenému cíli.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství? 6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Problém českého zemědělství – budeme závislí na dovozu, což může i negativně ovlivnit ceny pro naše spotřebitele.

Další možné dopady si na základě navrhovaných kroků netroufám odhadovat.

➤ Akciová společnost – 950 ha půdy, chov dojného skotu (156 ks)

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

V E 12 dochází ke snižování výroby (nejsme soběstační), navyšuje se výroba v E 15 (prasata, skot, mléko). Rozhodují o všem bohaté státy hlavně Francie a Německo.

Neúměrné dovozy obilí, masa, mléka, vajec – není zde žádná ochrana. Naopak s vývozem našeho zboží jsou problémy.

Nedostatečná kontrola Státní veterinární správy ČR, Státní zemědělské a potravinářské inspekce a jiných státních orgánů.

Dobrá kontrola a dohledatelnost v potravinovém řetězci (výhoda – mohlo by být zachováno).

Jsou nastaveny nestejně podmínky pro různé státy.

Problém dovozu nestandardních potravin.

Biopaliva – v EU odbyt na obilí – v EU dochází k nadprodukcí, díky snížení stavu zvířat.

Bioplynové stanice (BPS) – je otázkou, zda není získávaná energie z BPS nižší, než energie do ní vložená. Podle mého názoru by měly BPS zpracovávat odpady ze zemědělských podniků, obcí, měst, a ne pro ni pěstovat náročně a draze kukuřici.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Podle dosavadního vývoje to nevypadá, že by se těchto cílů podařilo dosáhnout.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty? 4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Nelze posoudit, která konkrétní varianta by byla na základě uvedených opatření vhodná. Jako nepřijatelné však vidím zavedení stropů pro velké podniky (vzhledem k nesouhlasu států jako je Francie, Německo, nevěřím v přijetí tohoto opatření). V podpoře zavádění dalších environmentálních opatření do SZP nevidím smysl. Jako přijatelné vidím zachování plateb pro oblasti s přírodním omezením – hory, podhorské oblasti – jiné podmínky hospodaření. Líbí se mi myšlenka vymezení a zaměření podpor jen na „aktivní zemědělce“, čili jen na ty, kteří opravdu provozují zemědělskou činnost – funkční, produkující podniky. Nesouhlasím s tím, aby podpory čerpaly například golfová hřiště, letiště, elektrárny apod., kteří jen posečou trávu. Jde však o to, jak bude nakonec tento pojem definován.

Jako nepřijatelnou vidím variantu č. 3.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Nejsou finanční prostředky – hledá se cesta, jak zemědělcům více přispět, zpříšňují se však podmínky a povinnosti, které peníze zemědělcům opět vezmou. Možné dopady je těžké hodnotit, podle mého názoru se budou zemědělcům opět zvyšovat náklady na plnění nových podmínek, povinností, zejména pak ve vztahu k životnímu prostředí jak je navrhováno, což opět nebude zohledněno ani v cenách, ani ve výši poskytnuté dotace.

➤ Soukromý zemědělec – 280 ha, chov dojného skotu (80 ks)

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Velkým nedostatkem současné podoby SZP je její dotační politika – rozdílné dotace mezi starými a novými členskými státy, kde se nové státy stávají odbytíštěm pro jejich výroby. Dále dochází k restrikci zemědělské produkce, likviduje se klasické zemědělství. Současná SZP, která se zaměřuje spíše na ochranu životního prostředí, údržbu krajiny, welfare atd., než na produkci, vede ke snižování potravinové soběstačnosti.

Velkým problémem je zmiňovaná potravinová soběstačnost. Potraviny se dnes stávají strategickou komoditou a současné nastavení SZP nereaguje na tuto skutečnost. Zemědělci jsou podporováni dotacemi, aniž by něco produkovali.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Nemyslím si, že se tyto cíle podaří splnit.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty?

Varianta č. 2 se mi zdá přijatelná. Hlavní přínos vidím v pokusu o zavedení spravedlivějších podmínek pro rozdělování plateb mezi jednotlivé členské státy. Co se týče zastropování plateb, malé zemědělce to nijak neovlivní, problém nastane u tisícihektarových podniků. Tyto velké podniky produkují levněji, mají možnost větších investic do nové techniky, zařízení, apod. Toto zastropení může velice ovlivnit jejich ekonomickou stabilitu. Navrhované „ozelenění“ povede podle mého názoru opět k dalšímu utlumování produkce českého zemědělství.

4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

Jako nejméně vhodnou vidím variantu č. 3. V případě rušení dotací nebude Česká republika schopna konkurovat.

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Netroufám si odhadovat.

➤ Soukromý zemědělec – 170 ha půdy, chov dojného skotu (62 ks)

1) Jaký máte názor na současnou podobu SZP? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a co by naopak mělo zůstat po reformě zachováno?

Rozdílné podmínky pro státy EU 15 a EU 12. Pokud se jedná o „společnou“ politiku, měly by být podmínky nastaveny pro všechny stejným způsobem.

System dotací – zbytečně složitý. Na tom vydělávají soukromé firmy. Preferoval bych vytvoření nezávislé sítě poradců (kterou by dal dohromady stát, agrární komora apod.), aby zemědělci nemuseli platit za tyto předražené projekty soukromým firmám.

Článek 68 umožňuje část přímých plateb dávat na tzv. citlivé sektory – dojný a masný skot, ovce, kozy, chmel a brambory na výrobu škrobu – problém – procento těchto plateb se v jednotlivých státech liší → konkurenceschopnost.

Zbytečná byrokracie a úřadování.

2) Myslíte si, že navrhované kroky reformy SZP po roce 2013, které představila Evropská komise, povedou k naplnění stanovených cílů tj. zajištění životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu, vyváženého územního rozvoje?

Nejsem si jistý, zda se cíle splnit podaří.

3) S kterou navrhovanou variantou ze sdělení Evropské komise se nejvíce ztotožňujete? V čem vidíte její pozitiva a případně i negativa? Jaký bude mít podle Vás dopad realizace této varianty? 4) Která varianta je naopak pro Vás nepřijatelná a proč?

5) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na české zemědělství?

6) Jaký podle Vás bude mít dopad přijetí navrhovaných opatření na evropské zemědělství?

Co se týče navrhovaných variant. Velký problém vidím v navrženém zastropování plateb – dopad – jakýkoliv strop ubere českému zemědělství peníze, budou se dělit podniky na menší.

Zbytek peněz by zůstal sice v ČR, ale šel by do ostatních os – snížila by se konkurenceschopnost. Výhoda - u malých podniků, kterých se zastropení nedotkne – větší možnost expandovat, otevře se jim více vnitřní trh.

Co se týče zavedení navrhované jednotné platby pro všechny státy – nevidím jako ideální. Něco jiného je hektar v ČR a hektar v Řecku, např. ve výrobních podmínkách. Preferoval bych, aby se platby SAPS vyrovnaly mezi státy v rámci podobných výrobních podmínek. Navíc bych diverzifikoval platbu SAPS podle zaměření výroby – rozdíl v rostlinné a živočišné výrobě.

Od roku 2013 by se měly zrušit mléčné kvóty a mělo by dojít k uvolnění trhu s mlékem. Zde se obávám velkého tlaku zahraničních producentů (hlavně Francie – velký potenciál výroby mléka). My už mléka více nevyrobíme, vyrábíme pod kvótou.